

Psikoloji Çalışmaları Studies in Psychology

Başvuru | Submitted 07.04.2023
Revizyon Talebi | Revision Requested 05.12.2023
Son Revizyon | Last Revision Received 15.02.2025
Kabul | Accepted 30.07.2025
Online Yayın | Published Online 11.08.2025

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Etkili Ebeveynliğin Alan Özelinde Sosyalleştirme Yaklaşımı Çerçevesinde Ele Alınması: Türkiye Örneğinde Nitel Bir Çalışma Örneği

Examination of Effective Parenting within the Framework of Domains-of-Socialization Approach: A Qualitative Study in a Turkish Sample

Cansu Alsancak-Akbulut ¹ , Dilek Sarıtaş-Atalar ¹ ✉, İrem Metin-Orta ² , Feyzanur Yön ³ & Zeynep Betül Yenen ³

¹ Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

² Atılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

³ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

Öz

Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımına göre, sosyalleştirme evrimsel ihtiyaçlara yanıt olarak ortaya çıkan, farklı durumlarda aktifleşen ve kendine özgü amaçları, mekanizmaları ve sonuçları olan farklı davranış sistemlerini içeren beş farklı alanda gerçekleşir: Koruma, karşılıklık, kontrol, rehberlik ve grup katılımı. Bu çalışma, Türkiye’de yaşayan 3-6 yaş arasında çocuğu olan 50 annenin, çocuklarıyla olan etkileşimlerini beş farklı sosyalleştirme alanı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, annelere Sosyalleştirme Alanı Özelinde Ebeveyn Görüşmesi (SAÖEG) uygulanmıştır. Görüşmelerde annelerden günlük hayattan örnekler sunmaları ve bu örnekleri yaşanan olaylar, ebeveynlik yaklaşımları, duyguları, motivasyonları, çocuklarının tepkileri ve uzun vadeli etkileri açısından detaylandırmaları istenmiştir. Elde edilen veriler, tümdengelimli içerik analizi yöntemiyle incelenmiş, her bir sosyalleştirme alanı için ebeveynlik uygulamalarının ele alınış biçimleri, ebeveynlik hedefleri ve bu uygulamaların çocuklar üzerindeki etkileri belirlenmiştir. Bulgular, ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin alan özelinde farklılaştığını ve ebeveynlerin çocuklarına sosyal değerleri, duyu düzenleme stratejilerini ve kültürel normları aktarmada çeşitli yöntemler kullandığını göstermektedir. Ayrıca, ebeveynlik uygulamalarının alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının temel ilkeleriyle büyük ölçüde örtüştüğü, ancak bazı alanlarda kuramsal çerçevede öngörülme eğilimlerin de ortaya çıktığı belirlenmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının günlük hayattaki yansımalarına dair kapsamlı bilgi sunmakta ve ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin bağlamsal değişkenlere bağlı olarak nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Abstract

According to the domain-specific socialization approach, socialization occurs across five different domains — protection, reciprocity, control, guided learning, and group participation — each emerging in response to evolutionary needs and characterized by distinct goals, mechanisms, and outcomes. This study aims to examine how Turkish mothers of children aged 3 to 6 interact with their children across these five socialization domains. To achieve this, mothers participated in the Domain-Specific Parenting Interview (DSPI), a semi-structured interview designed to assess parenting practices in response to their children’s needs across different socialization domains. During the interviews, mothers were asked to provide real-life examples and elaborate on their experiences, parenting

Atıf | Citation: Alsancak-Akbulut, C., Sarıtaş-Atalar, D., Metin-Orta, İ., Yön, F., & Betül Yenen, Z. (2025). Etkili ebeveynliğin alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı çerçevesinde ele alınması: Türkiye örneğinde nitel bir çalışma örneği. *Psikoloji Çalışmaları–Studies in Psychology*, 45(2), 237-270. <https://doi.org/10.26650/SP2023-1255282>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Alsancak-Akbulut, C., Sarıtaş-Atalar, D., Metin-Orta, İ., Yön, F. & Betül Yenen, Z.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Dilek Sarıtaş-Atalar dsaritas@ankara.edu.tr

approaches, emotions, motivations, their children's reactions, and the perceived impact of these interactions. The collected data were analyzed using deductive content analysis, identifying how parenting practices were structured in each domain, their goals, and the potential consequences of these practices. Findings indicate that parent-child interactions differ across socialization domains, and parents use various strategies to transmit social values, emotional regulation strategies, and cultural norms to their children. Furthermore, while parenting practices largely aligned with the core principles of the domain-specific socialization approach, some unexpected tendencies emerged. In conclusion, this study provides comprehensive insights into the real-life applications of the domain-specific socialization approach and highlights how parent-child interactions are shaped by contextual variables.

Anahtar Kelimeler Ebeveynlik · sosyalleştirme alanları · tımdengelimli içerik analizi

Keywords Parenting · socialization domains · deductive content analysis

Extended Abstract

Grusec and Davidov (2010) developed the Domains-of-Socialization approach, integrating disparate theories and lines of research on socialization into a comprehensive approach. In the Domains-of-Socialization approach, Grusec and Davidov (2010) posit that socialization occurs in five domains that emerge in response to evolutionary needs, are activated in diverse situations, and have their own mechanisms. These domains are protection, mutual reciprocity, guided learning, control, and group participation. The protection domain involves situations in which the child is distressed, injured, sick, or in danger and the parent displays a protective role. The mutual reciprocity domain consists of cooperative interactions where there is no role asymmetry in the parent-child relationship. In the guided learning domain, parents guide their children in gaining physical, cognitive, social, and emotional skills. The control domain consists of situations where the child misbehaves and parents use their power to control their children's behavior as an authority figure. Lastly, the group participation domain involves interactions where the parent tries to incorporate the child into various routines and rituals of the culture or the group (Grusec, 2019; Grusec & Davidov, 2010).

Even though the Domains-of-Socialization approach was developed more than a decade ago, very few studies have tested its validity (Vinik et al., 2013). Furthermore, to the best of our knowledge, there is no valid and reliable measurement tool assessing the validity of this approach. The DSPI (Saritas-Atalar et al., 2023), which was developed by the authors of this study, is the first measurement tool to enable assessing the quality of domain-specific parenting behaviors within the framework of the Domains-of-Socialization approach. The DSPI has enabled the collection of comprehensive and ecologically valid content about the daily interactions of mother-child dyads in Türkiye. In a previous study, the validity of the premises of the approach was quantitatively demonstrated (Saritas-Atalar et al., 2023). The purpose of the current study was to determine whether the content obtained with the DSPI qualitatively supports the Domains-of-Socialization approach. In this study, a content analysis of 50 interviews with the DSPI was conducted to examine the level of overlap between the Domains-of-Socialization approach and mother-child dyads' real-life experiences.

Method

Participants

The sample consists of 50 mothers ($M_{age} = 33$, $SD = 3.96$) having children aged between 36 and 72 months ($M_{age} = 50.75$, $SD = 11.24$). Half of the participants had daughters, and the rest had sons. 52% of the participants were university graduates, while 20% of them had a master's degree and the others had a high school or a lower degree.

Materials

Demographic Information Form

The mothers filled out an information form containing various demographic questions such as age, education level, monthly income, marital status, and physical and psychological health status before the interview.

Domain-Specific Parental Interview (DSPI)

This was a semi-structured interview developed by the authors of this study to measure the level of effective parenting behaviors of mothers in the domains of protection, reciprocity, guidance, control, and group participation

(Saritas-Atalar *et al.*, 2023). The randomly determined 20% of the interviews were independently coded by an undergraduate student. The content categories were determined by the study team and shared with the second coder. The intraclass correlation coefficient (ICC) among coders was calculated using these categories (Koo & Li, 2016). The ICC values were .61 for the protection domain (CI [.24 –.93]), .75 for the reciprocity domain (CI [.10 –.94]), .91 for the control domain (CI [.49 –.99]), .77 for the guidance domain (CI [.33 –.96]), and .90 for the group participation domain (CI [.57 –.98]). These results suggest that the measurements in the control and group participation domains have very high reliability, while the other domains also demonstrate at least moderate reliability.

Procedure

After gathering the ethical approval from the Ankara University Ethics Committee (56786525-51480 / 25.07.2019), the sample was selected through criterion and snowball sampling methods. The study was announced through (1) social media, (2) acquaintances of the research team, and (3) study posters shared on various portals. A telephone interview was conducted with the volunteer mothers, and they were informed about the study. After volunteer mothers were added to the participant pool and completed the questionnaire, semi-structured interviews on effective parenting (DSPI) were conducted using an online program (e.g., Zoom) (Saritas-Atalar *et al.*, 2023).

Data Analysis

In qualitative data analysis, the flow model, including three steps: data reduction, data display, and presentation of results was used (Miles & Huberman, 1994). During the data reduction phase, the transcripts of all the interviews were examined by the five-person study team in terms of the participants' discourses. Then, the study team independently determined various content categories (what mothers experienced with their children in different socialization domains, how they handled these situations, the reasons behind their practices, and the consequences of their practices on the child) in each domain based on the approach. After a consensus about the content categories (Elo & Kyngas, 2008), the data display process, which is the second stage of the flow model, and deductive content analysis were conducted.

First, five pilot interviews were coded within the framework of the determined content categories, aiming to clarify the content categories and to gain consistency in terms of the coders' comments and understanding of the data. Afterwards, the interviews were coded based on the content categories that were finalized. Each socialization domain was coded by a different researcher who had sufficient knowledge of the underlying domain.

After the coding was completed, the team came together and discussed the suitability of the codes and reached a consensus with various editions. To increase trustworthiness, categories and codes were evaluated from an objective and critical point of view until the team reached a consensus at each stage. In addition, while determining the categories and codes, the Domains-of-Socialization approach was taken as a guide, thus ensuring that the coders were objectively involved in the process. In the presentation of the data, the last stage of the flow model, content categories were reported using frequencies, percentages, and participant discourses, and tables were used to provide a clear presentation.

Results

Deductive content analysis revealed meaningful patterns in how mothers described their experiences within each of the five socialization domains: protection, mutual reciprocity, control, guided learning, and group participation. Each domain was activated in specific contexts, with corresponding maternal behaviors, rationales, and perceived consequences.

The protection domain was most often activated when children experienced separation from their parents or home environment. Mothers described situations where the child felt sad, anxious, or fearful, and responded by offering soothing, protective, and emotionally comforting behaviors. These responses were primarily aimed at restoring the child's emotional security. In the mutual reciprocity domain, mothers frequently complied with their children's reasonable requests, particularly those related to play. These interactions were characterized by positive affect, low stress, and a sense of equal partnership between mother and child. In the control domain mothers reported recurring conflicts over a variety of everyday issues, including unreasonable demands, noncompliance, mealtime and bedtime struggles, screen time, and sibling conflicts. In such instances, they often used moderate power assertion alongside explanations of rules and expectations. The guided learning domain was primarily reflected in mothers' guidance on cognitive topics (e.g., schoolwork), nature and environment, values, and personal care routines. Interestingly, cognitive guidance was cited more frequently than value-based guidance. This may reflect changes in parental involvement due to COVID-19-related school closures. In the group participation domain, mothers frequently described involving

their children in household routines and rituals, such as decorating for special occasions or sharing family meals. These activities were intended to help children adopt cultural norms and values. However, parental modeling—a theoretically emphasized practice in this domain—was rarely mentioned.

Discussion

The results of this study provide empirical support for the Domain-Specific Socialization Approach (Grusec & Davidov, 2010) by illustrating how mothers navigate diverse socialization contexts in their everyday parenting practices.

In the protection domain, mothers' responses to child distress mirrored the caregiving dynamics outlined in attachment theory (Bowlby, 1969, 1982), where emotional closeness and responsiveness help children establish a secure base. The emphasis on soothing and comforting responses demonstrates alignment between real-life maternal behaviors and theoretical expectations about fostering emotional security. The mutual reciprocity domain findings support the idea that positive, low-conflict interactions—particularly through shared play—promote bidirectional responsiveness. When mothers accommodate children's reasonable requests, it enhances cooperation and mutual compliance in future interactions (Grusec, 2011). These findings exemplify the mutual sensitivity and equal partnership central to this domain. Within the control domain, maternal use of moderate power assertion combined with reasoning reflects developmentally appropriate discipline strategies. According to Grusec and Davidov (2010), such approaches effectively capture the child's attention while supporting the internalization of behavioral norms, especially in situations that may elicit resistance or conflict. The findings on the guided learning domain showed a departure from the theoretical emphasis on value transmission, with a notable shift toward cognitive instruction. This may reflect a contextual adaptation, as the COVID-19 pandemic altered traditional learning environments. Prior research confirms this trend, showing that mothers increased their involvement in literacy and learning activities during the pandemic (Schmidt *et al.*, 2020; Stites *et al.*, 2021). The group participation domain results illustrate that mothers actively facilitated their children's engagement in cultural routines, such as household tasks and family celebrations, supporting the internalization of cultural expectations. However, the low frequency of modeling behavior was unexpected given its theoretical importance. This might be due to mothers' underrecognition of modeling as an intentional practice or its passive nature relative to more explicit forms of guidance.

Overall, this study strengthens the empirical grounding of the domain-specific framework by documenting how parenting practices manifest in distinct domains. At the same time, it highlights contextual factors—such as pandemic-related educational disruptions—that may shape how socialization goals are prioritized or enacted. Despite these contributions, the study has limitations. Most notably, it included only mothers, excluding fathers whose parenting roles have grown in recent decades (Livingston & Parker, 2011). As research shows that father involvement significantly affects child development (Paquette *et al.*, 2013), future studies should incorporate both maternal and paternal perspectives to provide a more comprehensive view of parenting processes. In conclusion, this study provides detailed insights into how domain-specific parenting unfolds in everyday life and underscores the importance of context in shaping parenting goals and strategies. It offers a valuable contribution to both theory and practice by bridging conceptual models with real-world maternal narratives.

Etkili Ebeveynliğin Alan Özelinde Sosyalleştirme Yaklaşımı Çerçevesinde Ele Alınması: Türkiye Örneğinde Nitel Bir Çalışma Örneği

Ebeveynlik uygulamalarının çocukların sosyal ve duygusal gelişimi üzerindeki etkileri, gelişim psikolojisinin uzun süredir üzerinde durduğu bir konudur. Bu alanda yapılan araştırmalar, ebeveynliğin tek bir boyutta ele alınamayacağını ve farklı kuramsal yaklaşımlar geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Başlangıçta, ebeveynlik stilleri üzerine yapılan çalışmalar, ebeveynlerin çocuk yetiştirme yaklaşımlarını genelleştirilmiş kategoriler altında sınıflandırmıştır. Baumrind (1967, 1971, 2012) tarafından geliştirilen model, ebeveynlik stillerini otoriter, demokratik ve izin verici olarak üç gruba ayırmış ve en etkili ebeveynlik biçimi olarak demokratik ebeveynliği önermiştir. Bu yaklaşım, ebeveynlerin çocuklarına sıcak ve duyarlı olmaları ancak aynı zamanda tutarlı sınırlar koymaları gerektiğini vurgulamıştır. Hoffman (1970) ise ebeveynlerin, çocuklarının davranışlarını kontrol etmek için otoriteye dayalı yöntemler yerine akıl yürütme ve açıklayıcı disiplin yöntemlerini kullanmaları gerektiğini öne sürmüştür. Ancak, bu erken dönem kuramları ebeveynlik süreçlerini oldukça genel ve kategorik bir çerçevede ele almış ebeveynlik uygulamalarının çocuk ve çevresel faktörlerle etkileşimini açıklama noktasında sınırlı kalmıştır. Bu noktada, Darling ve Steinberg'in (1993) Birleştirilmiş Modeli, ebeveynlik sürecini yalnızca bir stil veya disiplin yöntemi olarak ele almak yerine, ebeveynlik tarzı, ebeveynlik uygulamaları ve ebeveynlik hedefleri arasındaki dinamik etkileşime dayanan daha kapsamlı bir çerçeve sunmuştur. Ancak model, ebeveynlerin farklı durumlarda farklı davranışlar sergileyebileceğini yeterince dikkate almamaktadır (Grusec ve Davidov, 2007). Örneğin, bir ebeveyn disiplin konusunda otoriter bir yaklaşım benimserken, duygusal destek konusunda daha demokratik olabilir (Maccoby ve Martin, 1983). Bunun yanı sıra model, ebeveynlik stillerinin çocuk gelişimine etkisini açıklamaya çalışsa da ebeveyn-çocuk ilişkilerinin farklı yönlerini ayrıntılı bir şekilde incelememektedir (Darling ve Steinberg, 1993). Özellikle, ebeveynlerin çocuklarını sosyal normlara, ahlaki değerlere veya kültürel alışkanlıklara nasıl yönlendirdiği konularında yetersiz kalmaktadır (Grusec, 2006). Ayrıca, model kültürel ve bağlamsal faktörleri içerse de ebeveyn-çocuk ilişkilerinin değişen bağlamlara göre nasıl farklılaşabileceğini detaylandırmamaktadır (Bornstein, 2012). Model, ebeveynlik uygulamalarının her zaman ebeveynlik stili tarafından şekillendirildiğini öne sürerken, bazı durumlarda çocukların bireysel özellikleri ve belirli sosyal etkileşimlerin ebeveynlik uygulamalarını belirleyebileceğini göz ardı etmektedir (Grusec ve Hastings, 2015).

Geçmiş kuram ve araştırmalar ışığında, Grusec ve Davidov (2010) ana-babalığa dair bilinenleri bir arada ele aldıkları alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımını geliştirmişlerdir. Bu yaklaşıma göre sosyalleştirme, evrimsel ihtiyaçlara cevaben ortaya çıkan, bütünleştirici ve yenilikçi bir bakış açısı sunan, farklı durumlarda aktifleşen ve kendine has amaçları, mekanizmaları ve sonuçları olan farklı davranış sistemlerini içeren beş alanda meydana gelir. Bu yaklaşım içerisinde Grusec ve Davidov (2010), farklı sosyalleştirme alanlarının nasıl entegre olabileceğine ve etkili ebeveynliği nasıl açıklayacağına dair kuramsal bir çerçeve sunmuşlardır. Bu alanlar çoğunlukla çocuğun stres altında olduğu, gerçek ya da potansiyel bir tehlikeyle karşılaştığı durumlarda ortaya çıkan ve ebeveynin koruyucu rolünü üstlendiği koruma alanı; ebeveyn-çocuk ilişkisinde rol asimetrisinin olmadığı, eşit partnerler olarak ilişki ve ortaklık kurulduğu etkileşimleri yansıtan karşılıklılık alanı; ebeveynin bir öğretmen rolü üstlenerek çocuğa fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal beceriler kazandırdığı durumlara karşılık gelen rehberlik alanı; ebeveyn ve çocuğun anlaşmazlığa düştüğü, amaçlarının ve/veya isteklerinin çatıştığı ve ebeveynlerin bir otorite figürü olarak güçlerini çocuklarının davranışlarını kontrol etmek ve onlara toplumsal değerleri öğretmek için kullandıkları durumlara karşılık gelen kontrol alanı ve son olarak çocuğun sosyal grubun bir parçası olma motivasyonunu içeren ve ebeveynin çocuğunu içinde bulunduğu kültürün ya da grubun çeşitli rutin, ritüel ve alışkanlıklarına dahil etmeye çalıştığı grup katılımı alanıdır. Bu çalışmada, her bir sosyalleştirme alanında sergilenen ebeveynlik uygulamalarının özelliklerinin içerik analizi yoluyla incelenmesi amaçlanmıştır. Alan özelinde sosyalleştirme

yaklaşımı, etkili ebeveynlik uygulamalarına dair kuramsal bilgi sunsa da bunu nicel içerik analizi yöntemiyle ele alan ve test eden herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ilgili yaklaşım çerçevesinde ebeveyn-çocuk ilişkilerini alana özgü örnekler, ebeveynlik davranışları, bu davranışlar ile ulaşılmak istenen hedefler ve bu davranışlar neticesinde gözlemlenen çocuk çıktıları açısından annelerin bakış açısıyla ele alan ilk nitel çalışmadır.

Sosyalleştirme Alanlarında Etkili Ebeveynlik Davranışları ve Çocuk Çıktıları

Grusec ve Davidov'a (2007) göre sosyalleştirme beş temel alandan oluşmaktadır: Koruma, karşılıklılık, kontrol, rehberlik ve grup katılımı. Bu alanlar, ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşim kurarken benimsedikleri farklı stratejileri ve bu stratejilerin çocuk çıktıları üzerindeki etkilerini kapsamaktadır.

Koruma alanında çocukların temel ihtiyaçları güven duyma, korunma, yardım edilme, desteklenme ve rahatlatılmadır. Buna göre ebeveynler, çocuklarını koruyan, güven veren ve sıkıntıyla kendi kendilerine baş edebilmeleri için onlara yardım eden kişi rolündedir. Ayrıca, çocuğunun sıkıntısını kabul eden, hafifleten, geçerli kılan, destek sağlayan, güvence veren, çocuğun rahatlayacağı şekillerde davranan ve aynı zamanda kendisi de sakin kalabilen ebeveynler bu alanda daha etkili olurlar (Gottman ve ark., 1996). Ancak, belirli bir durumda hangi ebeveyn davranışlarının çocuğu rahatlatacağı ve güvende hissettireceği çocuğun yaşına ve kendine özgü özelliklerine de bağlıdır (Grusec ve Davidov, 2010).

Karşılıklılık alanında etkili olan ebeveynlik davranışları, ebeveynin otoriter ve didaktik bir rol üstlenmeden, çocuğun etkileşime katkı sağlaması ve ortak iş birliğine izin vermesi, çocuğun liderliğini takip etmesi, çocuğun yaptıklarına dikkatini vermesi ile uyumlu ve olumlu duyguları yansıtan bir ilişki kurmasıdır (Grusec, 2011). Ayrıca, karşılıklılık alanı isteklerin karşılıklı olarak kabul edilmesine dair bir eğilimi de içerir. Diğer bir deyişle, bir ebeveynin çocuğunun makul bir isteğine uyum göstermesi, çocuğun da ebeveyninin ileride ortaya çıkabilecek bir isteğine uyum sağlama olasılığını artırır (Grusec, 2019) ve böylece çocuk bir karşılıklılık sistemine girmiş olur (Davidov, 2013).

Kontrol alanında ebeveynler bir otorite figürü rolünü üstlenirler ve kaynaklar üzerindeki güçlerini çocuklarının davranışlarını kontrol etmek ve onlara doğru davranışları öğretmek için kullanırlar. Dolayısıyla, kontrol alanında hiyerarşik bir ilişki söz konusudur. Bu alanda ebeveynlerin uygulamaları, sosyal ve materyal ödüller, fiziksel ceza, ikna etmeye çalışma, ayrıcalıkları geri alma ve açıklama yapma gibi geniş bir davranış repertuarından oluşmaktadır (Grusec ve Davidov, 2010). Ancak, bu uygulamaların özellikleri kontrol alanındaki etkili ebeveynliği anlamak için yetersiz kalacaktır. Çocuğun mizacı, yaşı, cinsiyeti, bu uygulamaları ne şekilde yorumladığı ve yanlış davranışın özellikleri bu alandaki ebeveynlik davranışlarının niteliğini belirler (Grusec ve Goodnow, 1994). Ayrıca, ebeveynin bu alanda kullanabileceği davranışlardan birini seçerken doğru bir güç dengesi ayarlaması oldukça önemlidir. Eğer ebeveyn yeterli düzeyde bir otorite uygulamazsa çocuk muhtemelen istenmeyen davranışını değiştirmeyecektir. Yüksek düzeyde otorite uygularsa da çocuk anlık olarak uyum sağlayacak, ancak mesajı içselleştirmeyecektir. Dolayısıyla, bu alanda, çocukların özerkliğini destekleyen (çocuğun bakış açısını ve tercihlerini göz önünde bulunduran) disiplin yaklaşımları uygulama, hatalı davranışların olası sonuçlarını da kapsayan uygun açıklamalar yapma ve gerekli sınırları koyma (yapılandırma ve sıcaklığı da içeren) uygun ebeveynliğin özelliklerini yansıtmaktadır (Davidov, 2013).

Rehberlik alanında ebeveyn bir öğretmen rolü üstlenerek çocuğunun yeni bilgileri ya da daha üst düzeyde becerileri öğrenmesinde ona rehberlik eder. Bu alanda etkili olabilmesi için ebeveynin içerikleri ve becerileri çocuğun yakınsak gelişim alanı içinde öğretmesi gerekir (Grusec ve Davidov, 2010). Diğer bir deyişle, ebeveynin çocuğun henüz kendi başına yapamadığı görevlerde daha deneyimli biri olarak destek sağlaması ve rehber olması söz konusudur (Vygotsky, 1987). Bu alandaki etkileşimler ebeveynin göreve ilişkin uygun bir yapı, bilgi ve stratejiler belirlemesini, yardımcı sorular sormasını ve çocuğa geribildirimler

vermesini gerektirir (iskelet kurma). Böylece ebeveynler çocuğun değişen anlayış seviyesine göre ona destek sağlarlar ve yaklaşımlarını düzenlerler. Çocuk rolünü tek başına başarabildiğinde ise ebeveyn rehberlik rolünü sonlandırır (Davidov, 2013; Gauvain, 2005; Grusec ve Davidov, 2010, Sun ve Rao, 2012).

Grup katılımı alanında ise ebeveynler içinde yaşadıkları kültürün paylaşılan özelliklerini aynı sosyal grubun üyeleri olarak çocuklarına tanıtırlar. Çocuklar dâhil oldukları sosyal grubun bir temsilcisi olan ebeveynlerini gözler, onları model alır ve ebeveynleri aracılığıyla dâhil oldukları grubun alışkanlıklarını benimserler (Rogoff ve ark., 2015). Dolayısıyla, bu alanda etkili ebeveynlik çocuğun ebeveyninin uygun gördüğü sosyal uygulamaları gözlemlemesi ve onlara katılması için çocuğa yeterli ve bol fırsat sağlamayı ve teşvik etmeyi içerir (Davidov, 2013). Ayrıca, ebeveynler çocuklarının çevrelerini düzenleyerek ve hangi kültürel öğelerin daha merkezi olduğunu belirleyerek de çocukların bu alandaki etkinliklerini dolaylı olarak düzenlerler. Böylece, ebeveynler çocuklarının kültüre ve sosyal gruba uygun olan modellere ve aktivitelere daha çok maruz kalmalarını, uygun olmayanlara ise maruz kalmamalarını sağlarlar (Grusec ve Davidov, 2010).

Ebeveynlik yaklaşımlarının etkili olması, bu yaklaşımların çocuğun içinde bulunduğu alanda ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamasına bağlıdır. Örneğin, su doldurmak isterken elinden cam sürahiyi düşüren çocuğun çok korktuğunu söyleyebiliriz. Koruma alanı aktif hale gelen bu çocuğun ihtiyacı ebeveyni tarafından sakinleştirilmek ve tehlikenin geçtiğinden emin olmaktır. Bunun yerine ebeveyni çocuğa sürahiyi kırdığı için kızarsa ya da ona bir dahaki sefere yardım istemesi konusunda uyarı yaparsa, çocuğun o anki ihtiyacını karşılamamış olacağı için çocuk üzerinde olumsuz bir etkisi olur.

Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı, çocukların sonuç davranışlarının alan özelinde ortaya çıktığını öne sürer. Bir sosyalleştirme alanında etkili olan ebeveynlik davranışı o alan özelindeki çocuk çıktıları ile ilişkilidir ve diğer alanlardaki çocuk çıktıları açıklamayabilir. Dolayısıyla, ebeveyn-çocuk ilişkileri, her alanda, çocukların değişen ihtiyaçlarına göre farklılaşan mekanizmalar çerçevesinde belirginleşir ve çocukların olumlu sosyal davranışlar, içselleştirme dışsallaştırma sorunları ve uyum sağlama gibi farklı sonuç davranışlarını yordar (Grusec ve Davidov, 2010). Buna göre, çocukların sıkıntı yaşadıkları durumlarda onları koruma ve güven verme yalnızca koruma alanının odağında olup, bununla ilişkili olarak koruma alanı olumsuz duyguların düzenlenmesi açısından önemlidir (Davidov, 2013). Duygularını düzenlemede zorluk yaşayan çocuklar daha çok kendi-odaklı olacak, stresli durumlarda sakin kalmakta güçlük çekecektir. Böylece, bu çocukların empati, başkalarının ihtiyaçlarını karşılama ve onlara yardım etme eğilimleri (olumlu sosyal davranışlar) azalacaktır (Denham ve ark., 2000; Eisenberg ve ark., 2002; Eisenberg ve ark., 2006; Fabes ve ark., 1994; Hastings ve ark., 2014; Taylor ve ark., 2013).

Olumlu duyguların paylaşılmasına dair bir odağa sahip olan karşılıklılık alanı ise bu duyguların alan açtığı uyum ve iş birliği bakımından açıklayıcı öğeler içermektedir (Davidov, 2013). Im-Bolter ve arkadaşlarına (2015) göre, ilişkide güç dengesizliğinin olmadığı, anne ve çocuğun etkileşimin eşit partnerleri olarak yer aldıkları ve ortak hedefler geliştirdikleri bağlamlarda çocuklar davranışlarına dair hem bir öz-kontrol geliştirirler hem de etkileşimin diğer ögesine uyum sağlamayı öğrenirler. Ayrıca, karşılıklılığın ve uyumun hâkim olduğu bir iklimde anneler ile çocuklarının ortak hedefler geliştirmeleri çocukların annelerinin beklentilerine uyum sağlamaları için bir çevre yaratabilir (Grusec, 2011; 2017; Grusec ve Davidov, 2010).

Diğer alanlardan farklı olarak, kontrol alanı, çocukların ebeveynleriyle anlaşmazlık yaşadıkları ancak yine de uygun şekillerde davranmayı öğrendikleri durumları içermektedir. Bununla ilişkili olarak, özellikle bu alanın öz-kontrol becerilerinin gelişiminde önemli olduğu görülmektedir. Örneğin, Xing ve arkadaşları (2018) annelerin uyguladığı katı cezalandırmaların çocukların kendini denetleme becerilerindeki düşüş aracılığıyla dışsallaştırma davranışlarını yordadığını bulmuştur.

Rehberlik alanında ise çocuğa gelişim sınırları içerisinde aşamalı olarak rehberlik edilmesi vurgulanmaktadır (Grusec ve Davidov, 2010). Rehberlik alanında yapılan çalışmalar ebeveynlerin yapılandırıcı

yaklaşımlarının çocukların bilişsel işlevlerini yordarken, ebeveynlerin sıcaklık, kontrol ya da duyarlılığa dair uygulamalarının bu becerileri yordamadığını ortaya koymuştur (Mattanah, 2005; Mulvaney ve ark., 2006). Benzer şekilde, ebeveynlerin bilişsel beceri gerektiren yapboz aktivitesi sırasındaki detaylı (elaborative) cümleleri ile tepkileri, çocukların bilişsel gelişimini ve yönetici işlevlere ilişkin becerilerini yordamaktadır.

Son olarak, grup katılımı dışında hiçbir alanın rutin-ritüel ile gelenek ve göreneklere vurgu yapmadığı, bu nedenle alışkanlık kazanımında özellikle bu alanın etkin olduğu savunulmaktadır (Davidov, 2013). Geçmiş çalışmalar düzenli ve tekrarlı bir şekilde gerçekleştirilen rutin-ritüellerin çocukların değerleri içselleştirmesini, duygu düzenleme becerilerini, olumlu sosyal davranışlarını ve uyumunu olumlu yönde yordadığını göstermiştir (Ferretti ve Bub, 2014; Grusec ve Davidov, 2010; Grusec ve Lytton, 1988; Hammond ve Carpedale, 2015). Rutin-ritüellerin çocuklara sağladığı tahmin edilebilirlik ve düzenin çocukların yukarıda bahsedilen becerileri geliştirmesine fırsat sağlayan bir ortam yaratacağı belirtilebilir (Spagnola ve Fiese, 2007).

Bir sosyalleştirme alanında uygun ebeveynlik yaklaşımları sergileyebilmek, başka bir alanda da çocuğun ihtiyacını karşılayabilen uygun davranışlar sergileneceği anlamına gelmez (Grusec ve Davidov, 2010). Örneğin, çocuğunun stresli olmadığı ya da yanlış bir şey yapmadığı bir durumda onunla olumlu duygu alışverişinde bulunabilen bir anne, çocuğu yanlış bir davranışta bulunduğu uygun disiplin tekniklerini uygulamakta zorlanabilir. Dolayısıyla, farklı alanlarda gerçekleşen ebeveyn-çocuk etkileşimlerinde sergilenen uygun ebeveynlik yaklaşımları, çocuğun alana özgü ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaçları karşılayabilecek uygun ebeveynlik davranışlarının neler olabileceğine dair bilgi sahibi olunmasına bağlıdır (Grusec, 2017; Grusec ve Davidov, 2010).

Grusec ve arkadaşları (2000), çocuklarının bakış açısını anlayabilen ebeveynlerin, onların davranışlarının nedenlerini ve alana özgü ihtiyaçlarını da anlayabildiğini, böylece daha uygun müdahalelerin neler olabileceğini bildiklerini belirtmektedirler. Ebeveynin çocuğunun alan özelindeki ihtiyaçlarına ve uygun ebeveynlik yaklaşımlarına ilişkin bilgisi çocuğuyla etkileşimlerinde daha çeşitli ve esnek bir yaklaşım sergilemesine de katkı sağlar. Diğer taraftan, sınırlı bir bilgi dağarcığı ise ebeveynlerin davranışlarının etkililiğini ve öğrenme fırsatlarını da sınırlayacaktır (Davidov ve Grusec, 2006b).

Mevcut Çalışma

Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı 15 yılı aşkın süre önce geliştirilmesine rağmen, bu yaklaşımın geçerliliğini test eden çalışmaların sayısı oldukça azdır (Vinik ve ark., 2013). Sarıtaş-Atalar ve arkadaşları (2023), yukarıda bahsedilen beş farklı alanda etkili ebeveynlik uygulamalarını ölçmek amacıyla, TÜBİTAK projesi kapsamında sosyalleştirme alanı özelinde yarı yapılandırılmış bir ebeveyn görüşmesi (SAÖEG) geliştirmiştir. Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan annelerle çevrimiçi gerçekleştirilen bu görüşmelerden elde edilen içeriklerin, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının savlarıyla olan tutarlılığı, proje kapsamında geliştirilen kodlama manüeli ile niceliksel olarak ortaya konmuştur.

Nitel olarak planlanan bu çalışma, söz konusu projenin bir parçası olup, proje kapsamında ulaşılan verinin bir kısmı ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın özgün katkısı, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımını nitel bir yöntemle ele alarak, kuramsal açıdan literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmasıdır. Literatürde, ebeveynlik ve çocuk sosyalleşmesi üzerine yapılan birçok çalışma nicel yöntemlerle yürütülmüştür (örn., ölçekler ve anketler aracılığıyla ebeveynlik tarzları veya sosyalleştirme alanlarının sıklığının ölçülmesi). Ancak nicel araştırmalar, ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin bağlamsal ve dinamik doğasını anlamada yetersiz kalabilmektedir. Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı kuramı, ebeveynlik uygulamalarının yalnızca genel bir stil çerçevesinde değil, farklı bağlamlarda değişen süreçler olarak incelenmesi gerektiğini savunmaktadır (Grusec ve Davidov, 2007). Bu bağlamda, daha önce yapılan nicel araştırmalar, farklı sosyalleştirme alan-

larının varlığını ve bazı ebeveynlik uygulamalarının etkisini desteklemekle birlikte, ebeveynlerin bu alanlara nasıl yanıt verdiğini, uygulamalar arasındaki geçişleri ve ebeveynlik davranışlarının çocukların ihtiyaçları doğrultusunda nasıl şekillendiğini detaylı olarak açıklayamamaktadır.

Bu çalışma, yarı yapılandırılmış ebeveyn görüşmeleri ve tündengeleimli içerik analizi ile ebeveyn-çocuk etkileşimlerine daha derinlemesine bir bakış sunarak, ebeveynlerin farklı sosyalleştirme alanlarında çocuklarıyla nasıl etkileşim kurduğunu ve bu etkileşimlerin bağlamsal değişkenlik gösterip göstermediğini ortaya koymaktadır. Böylece, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının savlarını yalnızca nicel verilerle değil, gerçek yaşam deneyimlerinden elde edilen verilerle de desteklemekte ve yaklaşımın günlük yaşamdaki geçerliliğine dair daha kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu nedenle, çalışmanın nitel metodoloji kullanımı, ebeveynlik ve sosyalleştirme süreçlerini daha derinlemesine anlamaya yönelik bir gereklilik olarak ortaya çıkmakta ve literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmanın katılımcılarına ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemiyle çevrimiçi olarak ulaşılmıştır. Katılımcı seçiminde belirli iller önceden belirlenmemiş olup, çalışma kriterlerini karşılayan tüm annelerin katılımına açık olacak şekilde yürütülmüştür. Örnekleme, Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan, 36-72 ay ($Ort.yaş = 50.75$, $SS = 11.24$) arasında çocuğu olan 50 anne ($Ort.yaş = 33.00$, $SS = 3.96$) oluşturmaktadır. Katılımcıların coğrafi dağılımı, çalışmanın çevrimiçi yürütülmesi nedeniyle gönüllü katılım esasına dayalı olarak şekillenmiştir. Çalışmanın dâhil etme ölçütleri şunlardır: (1) Katılımcıların zihinsel ya da fiziksel bir engelinin bulunmaması, (2) eşlerin bir arada yaşaması ve (3) annenin ya da çocuğun klinik düzeyde psikiyatrik bir rahatsızlığının olmaması. Katılımcılar, 3-6 yaş (36-72 ay) arasında en az bir çocuğa sahip olmaları koşuluyla çalışmaya dâhil edilmiştir; dolayısıyla birden fazla çocuğu olan anneler de çalışmaya katılabilmektedir. Ancak, annelerden görüşme sırasında belirli bir "hedef çocuk" seçmeleri ve soruları bu çocuk üzerinden yanıtlamaları istenmiştir. Aynı yaş aralığında birden fazla çocuğu bulunan anneler için, hedef çocuğun belirlenmesi sürecinde rastgele seçim yapılması önerilmiş ve annenin görüşme sırasında yalnızca seçtiği çocuk üzerinden değerlendirme yapması sağlanmıştır. Örneklemin demografik özellikleri incelendiğinde çalışmada yer alan katılımcıların %50'sinin kız çocuğuna ve %50'sinin erkek çocuğuna sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların %52'si üniversite mezunu iken, %20'si yüksek lisans eğitim düzeyine ve kalanı ise lise ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Katılımcıların %68'i çalıştığını belirtirken, %28'i herhangi bir işte çalışmadığını bildirmiştir. Demografik özellikler gelir düzeyi açısından incelendiğinde ise katılımcıların %20'sinin 15.001 TL ve üzeri (yaklaşık 1875 ABD Doları ve üzerinde), %10'unun 10.001-15.000 TL (yaklaşık 1250-1875 ABD Doları arasında), %24'nün 7501-10.000 TL (yaklaşık 938-1250 ABD Doları arasında), %12'sinin 5001-7500 TL (yaklaşık 625-938 ABD Doları arasında) ve %24'nün 3001-5000 TL (yaklaşık 375-625 ABD Doları arasında) aylık gelire sahip oldukları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan annelerden görüşme öncesinde yaş, eğitim düzeyi, aylık gelir, medeni durum, fiziksel ve psikolojik sağlık durumu gibi çeşitli demografik soruları içeren bir bilgi formunu doldurmaları istenmiştir.

¹Gelir değerleri, katılımcıların veri toplanma tarihinde bildirdikleri Türk Lirası ve o tarihli kura göre hesaplanan ABD Doları cinsinden verilmiştir.

Sosyalleştirme Alanı Özelinde Ebeveyn Görüşmesi (SAÖEG)

SAÖEG, Sarıtaş-Atalar ve arkadaşları (2023) tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış bir görüşme olup, koruma, karşılıklılık, rehberlik, kontrol ve grup katılımı alanlarında annelerin etkili ebeveynlik davranışlarının düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu görüşmede annelere yöneltilen sorular, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı kapsamında tanımlanmış olan, çocukların alanlara özgü olarak değişkenlik gösteren ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları karşılayan uygun ebeveynlik davranışları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Annelere koruma, karşılıklılık, kontrol ve rehberlik alanlarındaki etkili ebeveynlik davranışlarına ilişkin altışar soru ve grup katılımı alanına ilişkin on soru yöneltilmektedir. Örneğin, karşılıklılık alanındaki yaklaşımlarını ölçmek için "çocuğunuzun sizinle bir şeyler yapmak istediği ve sizin de onun isteklerini yapılabilir, uygun bulduğunuz şeyler neler oluyor? Siz çocuğunuzun bu taleplerine nasıl karşılık verirsiniz?" gibi sorular sorulurken, kontrol alanına ilişkin "çocuğunuzla yaşadığınız anlaşmazlıklarınız olabilir. Siz ondan bir şekilde davranmasını beklerken o farklı bir şekilde davranabilir ya da sizin onaylamadığınız bir davranış olabilir. Bunlar neler oluyor? Bu gibi durumlarda genellikle/çoğunlukla nasıl davranırsınız?" gibi sorular sorulmuştur. Katılımcıların bu soruları detaylandırmalarına imkân sağlayan önceden belirlenmiş yan ve alt sorular da bu yarı-yapılandırılmış görüşme formunda yer almaktadır (Bkz. Ek).

İşlem

Araştırma etiği kuralları çerçevesinde, öncelikle, Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'ndan (25.07.2019/56786525-51480) gerekli izinler alınmıştır. Çalışmaya katılmak için gönüllü olan annelerle bir telefon görüşmesi gerçekleştirilmiş ve çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra katılımcılarla çevrimiçi bir program (örn., Zoom programı) kullanılarak etkili ebeveynliğe dair yarı-yapılandırılmış bir görüşme (SAÖEG) gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında annenin bilgisi ve onayıyla video kaydı alınmıştır. Görüşmeler ortalama olarak yaklaşık bir saat ($Ort. = 59.72$, $SS = 14.07$) sürmüştür. Yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin incelenmesine yönelik içerik analizi alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı ile ilgili kapsamlı bilgiye sahip olan beş araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmacılar Psikoloji Bölümü mezunu olup gelişim psikolojisi, sosyal psikoloji ve klinik psikoloji alanlarında çalışmaktadırlar. İçerik analizi gerçekleştirilmeden önce ikinci yazar nitel analiz alanında uzman bir eğitmenen NVIVO 12 programının kullanımına dair 16 saat süren bir eğitim almış ve ardından diğer araştırmacılara NVIVO 12 programının kullanımına yönelik eğitim vermiştir. Çalışma ekibi NVIVO 12 programı kullanımı konusunda yeterli düzeye eriştiğinde içerik analizinin yürütülmesi aşamasına geçilmiştir.

Veri Analizi

Bu çalışmanın verisi SAÖEG tümdengelimli içerik analizi (*deductive content analysis*) yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Tümdengelimli içerik analizinde veriler; kuramsal yapılarla dair anlayış geliştirmek, yeni araştırma soruları oluşturmak ya da bir modeli yeni bir bağlamda test etmek amacıyla alan yazında yer alan bir yaklaşım çerçevesinde analiz edilmektedir (Elo ve Kyngas, 2008). Bu çalışmada bu yöntemin kullanılmasının nedeni 36-72 ay arasında çocuğu olan annelerin farklı sosyalleştirme alanlarında çocuklarıyla etkileşimlerinin ilgili yaklaşım çerçevesinde incelenerek anlaşılmasına çalışılmasıdır. Dolayısıyla, tümdengelimli nitel analiz incelenen yapılarla ilişkin soyut ve daha genel bir anlayıştan daha belirgin ve somut bilgi edinmeye olanak sağlamıştır.

Tümdengelimli nitel analizinde veri azaltımı, veri gösterimi ve sonuçların sunulması olmak üzere üç basamağı içeren akış modeli (*flow model*) kullanılmıştır (Huberman ve Miles, 1994). Verilerin azaltımı aşamasında görüşmelerin tamamına ait deşifreler beş kişilik çalışma ekibi tarafından birçok kez okunmuş ve katılımcı ifadeleri ile ilgili notlar alınmıştır. Ardından, çalışma ekibinde yer alan beş araştırmacı birbirinden bağımsız olarak alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımına göre her bir alana özgü olan anne-çocuk

etkileşimlerini içeren durumlara ait örnekler, bu durumların ele alınma şekilleri, ebeveynlik davranışlarına dair hedefler ve bu davranışların çocuk üzerindeki olası sonuçları olmak üzere çeşitli içerik kategorileri (*categorization matrix*) belirlemiştir. Daha sonra, çalışma ekibi bir araya gelerek bu içerik kategorilerini değerlendirmiş, bunlar üzerinde çeşitli düzenlemeler yapmış ve fikir birliğine ulaşmıştır (Elo ve Kyngas, 2008).

İçerik kategorilerinin belirlenmesinin ardından akış modelinin ikinci aşaması olan veri gösterimi sürecine geçilmiş ve tımdengelimli içerik analizi yapılmıştır. Bu aşamada öncelikle beş pilot görüşme seçilmiş ve önceden belirlenmiş olan içerik kategorileri altında kodlar oluşturulmuştur. Her bir sosyalleştirme alanına dair verilen cevaplar temel alınan yaklaşım konusunda yeterli düzeyde bilgisi olan ve işlem bölümünde belirtildiği üzere psikolojinin farklı alt dallarında uzmanlaşmış araştırmacılar tarafından kodlanmıştır. Kodlamaların tamamlanmasının ardından çalışma ekibi yeniden bir araya gelmiş ve tüm kodların uygunluğunu tartışmış, çeşitli düzenlemelerle fikir birliğine ulaşmıştır. Güvenirliliği (*trustworthiness*) artırmak için kategoriler ve kodlar her aşamada tüm çalışma ekibi fikir birliğine varana kadar objektif ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmiş ve tartışılmıştır. Ayrıca, kategoriler ve kodlar belirlenirken ilgili kuram temel alınmış, böylece kodlayıcıların objektif bir şekilde sürece dâhil olması sağlanmıştır.

Akış modelinin son aşaması olan verilerin sunulmasında her bir sosyalleştirme alanı için uygun örnekler, ele alınma şekilleri, ebeveynlik davranışlarına dair hedefler ve bu davranışların olası sonuçları olarak belirlenen içerik kategorileri ve frekanslar katılımcı ifadeleri kullanılarak raporlandırılmış ve anlaşılır bir sunum sağlayabilmek için tablolardan yararlanılmıştır.

Görüşmelerin seçkisiz olarak belirlenen %20'si ise çalışma ekibinde yer almayan psikoloji bölümü son sınıf öğrencisi tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. Bu kodlayıcı ile çalışma ekibi tarafından belirlenen içerik kategorileri paylaşılmış ve bu içerik kategorilerinin altındaki kodları belirlemesi istenmiştir. Kodlayıcılar arasında intraclass korelasyon katsayısı (ICC) içerik kategorileri kullanılarak hesaplanmıştır (Koo ve Li, 2016). ICC değerleri koruma alanı için .61 (GA [.24 – .93]), karşılıklılık alanı için .75 (GA [.10 – .94]), kontrol alanı için .91 (GA [.49 – .99]), rehberlik alanı için .77 (GA [.33 – .96]) ve grup katılımı alanı için .90 (GA [.57 – .98]) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, kontrol ve grup katılımı alanlarındaki ölçümlerin çok yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu gösterirken, diğer alanların da en azından orta düzeyde güvenilirlik sergilediğini göstermektedir.

Bulgular

Bu çalışmada, 36-72 ay arasında çocuğu olan annelerin koruma, karşılıklılık, kontrol, rehberlik ve grup katılımı alanlarında çocuklarıyla etkileşimlerine ilişkin görüşleri ve uygulamaları, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Annelerle gerçekleştirilen SAÖEG aracılığıyla, farklı sosyalleştirme alanlarında annelerin çocuklarıyla yaşadığı durumlar, bu durumlara nasıl yaklaştıkları, uygulamalarının altında yatan sebepler ve etkileşimlerin nasıl sonuçlandığı (örn., ebeveynlik yaklaşımlarının işe yarayıp yaramadığı) araştırılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde, her bir sosyalleştirme alanında ortaya çıkan temalar tablo halinde özetlenmiştir. Tablolarda örnek katılımcı ifadeleri ve anne-çocuk çiftlerine ilişkin demografik bilgiler yer almaktadır. Örneğin, K25/32/ÜNİ/E/52 kodu sırasıyla katılımcı numarasını, annenin yaşını, annenin eğitim düzeyini (İ = ilkokul, O = ortaokul, L = lise, YO = yüksekokul, ÜNİ = üniversite, YL = yüksek lisans, PhD = doktora), çocuğun cinsiyetini (K = kız, E = erkek) ve çocuğun yaşını (ay olarak) göstermektedir. Ayrıca, katılımcı mahremiyeti sağlamak adına çocuk isimleri "XXX" olarak kodlanmıştır.

Koruma

Annelerin koruma alanındaki çocuklarıyla etkileşimlerine dair bulgular **Tablo 1**'de özetlenmiştir. Çalışmada, annelerin koruma alanına ilişkin verdikleri örneklerin genellikle çocukların üzüldüğü, korktuğu, çekindiği veya tedirgin olduğu durumları içerdiği görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre, anneler çocuklarının bu tür olumsuz duyguları en çok ebeveynlerinden ya da evlerinden ayrılma durumlarında yaşadığını belirtmiştir. Katılımcılar, çocuklarının korku duyduğu durumları yabancılar, yeni ortamlar, kitap veya televizyonda gerçek olmayan varlıklar, karanlık, belirli hayvanlar, kabuslar ve fiziksel acı gibi faktörler üzerinden tanımlamıştır. Annelerin, çocuklarının korku ve tedirginlik yaşadığı durumlarda sıklıkla açıklamalar yaparak onların olumsuz duygularını yönetmelerine yardımcı olduğu gözlemlenmiştir. Anneler, çocuklarının kaygılı oldukları anlarda çeşitli duygusal düzenleme stratejileri kullanmaktadır. Bu stratejiler arasında olumsuz duygunun kaynağını açıklamak, olumsuz duygunun üstüne gitmemek veya görmezden gelmek, olumsuz duyguyu geçerli kılmak, empati kurmak yer almaktadır. Bunun yanı sıra, anneler çocuklarını rahatlatmak için fiziksel temasın önemli bir rol oynadığını belirtmiştir.

Tablo 1

Annelerin Koruma Alanındaki Çocuklarıyla Etkileşimlerine İlişkin Görüşleri

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
		Koruma Alanında Sunulan Örnekler
Korku içeren durumlar (gerçek olmayan şeyler, karanlık, hayvanlar, kabus, yüksek ses)	55	Mesela izlediği çizgi filmde, zombi mesela bir şey izlemişler (K55/30/L/E/52). / Ondan sonra karanlık olunca. Hani ışıklar kesildiği zaman falan korkar. Hemen anne diye seslenip hemen yanıma koşar (K43/31/ ÜNİ/E/76). / Genelde XXX eve sinek girdiği zaman, çok ilginçtir, sinek girdiği zaman çok korkuyor. Aşırı derecede, sinekten korkuyor yani biz yazın bir köydeydik. Köyde işte sinektir, böcektir her türlü hayvan var. İşte şu an mesela eve sinek girdiği zaman çok korkuyor. Özellikle işte ben balkondaysam, eğer odada sinek varsa, koşa koşa geliyor (K18/31/YO/K/39). / Gece kötü rüya gördüm diye geliyor mesela. Zaten her gece mutlaka yanıma geliyor, önce beraber uyuyoruz bizim yataкта. Sonra ben onu kendi yatağına geçiriyorum. Sonra tekrardan gece geliyor işte, korktum diye (K31/32/YL/K/37). / Çok basit belki işte çocukluğundan bekleliğinden beri sesli ışıklı oyuncaklar... Hareketli oyuncaklardan çok hoşlanmaz. Hani kendi kendine böyle müzik çıkaran işte çalan hareket eden (K21/32/YL/E/36).
Yakın ilişki kaynaklı olumsuz duygulanım	25	Benim en büyük problemim mesela kızımı bahçeye falan çıkarınca kesinlikle bensiz çıkmıyor. Olur da çıkınca mesela su falan istiyor. Suyunu falan unutmuş olabiliyoruz, asla izin vermiyor yani yalnız gidip suyunu getirmeme. Benimle birlikte geliyor, gidiyoruz eve (K32/35/ÜNİ/K/48).
Yabancı kişiler ya da ortamdaki çekinmek	25	Yetişkin ortamında göze çarpmak, dikkat çekecek bir hareket yaptığında utanıyor tabii, saklanıyor, şarkı söylüyor. Bir büyük onu gördüğü an hemen yüzünü kapatıp benim üstüme yatıyor (K29/33/YO/E/61). /
Yüksek sesten korkmak	9	Çok basit belki işte çocukluğundan bekleliğinden beri sesli ışıklı oyuncaklar... Hareketli oyuncaklardan çok hoşlanmaz. Hani kendi kendine böyle müzik çıkaran işte çalan hareket eden (K21/32/YL/E/36).
Canının yanması	5	Ne zamanlar, mesela düşmüştür ondan korkmuştur. Mesela bir tehlike görmüştür, ne bileyim kapı kapanacak gibi olmuştur, eli kısılacak gibi olmuştur (K34/31/YL/K/49).
Toplam	119	
		Koruma Alanındaki Ebeveynlik Uygulamaları
Açıklama yapmak	41	Mesela diyorum ki, oğlum bak biz de insanız, onlar da insan. Onlar da bizi tanımıyor, biz de onları tanımıyoruz. İnsanlar birbirinin yanından geçebilir, kimse kimseye zarar vermez (K17/31/D/E/45).
Çocuğun duygusuna yönelik uygulamalar	40	Hani neden tepki verdin, üzülün mü, kızdın mı hani biraz duygularını tanımalarını sağlamaya çalışıyorum. Sonra onun üzerine biraz konuşuyoruz (K21/33/YL/E/36).
Fiziksel temas kurmak	30	O çok ağladığı zaman, ağlayıp inat ettiği zaman bazı şeylere, orada aslında sarılmamı istiyor. Onu fark ediyorum mesela, sarıldığım zaman daha çabuk iyileşiyor, ilgi alaka gördüğü zaman (K24/36/ ÜNİ/K/64).

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
Bilişsel olarak yeniden yapılandırmak	28	Oğlum o böcek, bize çok zarar vereceğini düşünmüyorum. Sen ondan daha büyüsun, kaçabilirsin o böcekten, diye bu şekilde anlatıyorum (K36/36/YO/E/55).
Sorunun çözümüne yönelik annenin müdahalesi	20	Öğretmenine de demiştim işte hocam, hani çok şart değil bu yaşta benim kızımın satranç öğrenmesi. Ama o korkunun oluşması benim için daha problem demiştim. Öğretmenimiz de hani dediğim doğrultuda davrandığı için bir problem yaşamadım (K39/34/ÜNİ/K/62).
Çocuğun yakınında olmak	20	Ondan sonra hadi sen uyumaya devam et diyorum, ben yanındayım merak etme diyorum, ben varken hiç kimse gelemez, hiçbir şey yapamaz merak etme diyorum (K31/32/YL/K/37).
Çocuğa çözüm yolu sunmak	17	Senin ise vermeyebilirsin, arkadaşına anlatabilirsin yaptığının yanlış olduğunu diye. Bu şekilde anlatmaya çalışıyorum (K22/32/YL/E/47).
Çocuğu o ortama maruz bırakmak	11	Salonda bir çiçeğim var o sineklendi. O çiçeği bilerek kaldırmadım yani balkona da koyabilirdim, sinekleri gitsin diye. Onun alışması için bilerek kaldırmadım (K18/31/YO/K/39).
Çocuğa kızmak, azarlamak ya da onu tehdit etmek	9	Bazen çıldırdığım, çok saçma bir şeyden korktuğu zamanlarda da saçmalıyorsun, neyden korkuyorsun falan diye diyorum. Onu da nadir yapıyorum artık çünkü sabrımı taşıyor yani. Olur olmaz her şeye kaygılanmaya, korkmaya, tedirgin olmaya falan başlıyor. Biraz da onu bahane ediyor gibi geliyor bazı zamanlarda. O zaman kızıyorum artık yani bunda korkacak bir şey yok, saçmalama, hadi gel falan diyorum bazen (K40/31/ÜNİ/E/47).
Çocuğun dikkatini dağıtmak	8	Oradaki arkadaşlarına işte bak gördün mü senin sınıf arkadaşın, bahçesi şöyleymiş falan... Sürekli işte okulun bir şeylerini anlatarak dikkatini dağıttım daha çok. Zaten o tedirginliğini de dikkatini dağıtarak atmaya çalıştım (K26/33/ÜNİ/E/62).
Çocuğu cesaretlendirmek	8	İşte şey diyorum mesela onu gaza getirmek için... Bunda korkacak ne var sen artık abisin, abi oldun artık, bak güçlüsün, kolların kadar güçlü. Hulk gibisin, Süpermen gibisin korkma falan deyince de baya gaza geliyor, öyle yapıyorum yani (K40/31/ÜNİ/E/47).
Sakin kalmak	8	Sakin kalıyorum aslında. Çok ciddi bir korku değil çünkü bu (K57/34/ÜNİ/E/39).
Toplam	240	
Koruma Alanındaki Sosyalleştirme Hedefleri		
Çocuğun güvende ve rahat hissetmesi	25	Güvende olsun. Kendisini güvende hissetsin. Sağlam bir ailenin içerisinde olduğunu fark etsin. Onu hissetsin istiyorum (K35/49/L/K/49). / Yani, daha çok onu rahatlatmaya yönelik, rahatlatmaya çalışıyorum (K58/37/ÜNİ/E/46).
Çocuğun korktuğu şeyin ne olduğunu anlaması	14	Çünkü anlayacağını düşünüyoruz. Hani bunu açıklamasak zaten algılayamaz yani bu yaştaki bir çocuk diye düşünüyorum. Sürekli işte her şeyi olumlu olumsuz ne varsa ya da hani merak ettiği her şeyi açıklamaya çalışıyoruz ki, bunu artık idrak etsin anlasın kafasında biçimlendirsın, bilsin istiyoruz. O yüzden de açıklama yapıyoruz (K68/32/ÜNİ/E/53).
Çocuğun özgüveninin gelişmesi	13	Hadi bak bunu yapabilirsin, işte bunu başarıyorsun, ben de yanındayım, kendini kötü hissetmene gerek yok (K29/33/YO/E/61).
Çocuğun mutlu, huzurlu ve sevgi dolu olması	10	Herhalde o da benim gibi mutlu bir insan olur diyorum. Bir de oğlum böyle hep şey yani küçüklüğünden beri bütün fotoğraflarda hep çok güler yüzlü bir çocuk. Onu hiç kaybetsin istemiyorum (K65/33/ÜNİ/E/41).
Toplam	62	
Ebeveynlik Uygulamalarının İşe Yararlılığı		
Çocuğun olumsuz duygulanımının (örn.,üzüntü, korku/ kaygı/tedirginlik vb.) sona ermesi	22	Mesela bazen ona diyorum ki bak kızım ben markete gideceğim diyorum, tamam diyor, bekliyor mesela. Veyahut da “şuraya kadar gidip geleceğim, tamam mı? Bak ben geleceğim beni bekle diyorum”. “tamam” diyor. Önceden imkânı yok ağlıyordu, yırtıyordu (K35/49/L/K/49).
Çocuğun rahatlaması/sakinleşmesi	20	Sarıyoruz. İşte korkmana gerek yok diyorum. Bazen işte sırtını falan kaşırken işte sarılıp, saçını falan okşadığımı zaman genelde sakinleşiyor (K31/32/YL/K/37).
Toplam	42	

Not. f = frekans değeri.

Karşılıklılık

Katılımcıların karşılıklılık alanında, çocuklarının taleplerine karşılık verdikleri durumlarda onlarla kurdukları etkileşimlere dair bulgular **Tablo 2**'de sunulmuştur. Elde edilen veriler, çocukların anneleri tarafından kabul edilen taleplerinin çoğunlukla “oyun oynamak” olduğunu ortaya koymuştur. Anneler ve çocuklar arasındaki oyun etkileşimi, ebeveyn ve çocuğun eşit düzeyde ilişki kurduğu, olumlu duygulanımın baskın olduğu ve çocukların stres yaşamadıkları bir bağlam olarak tanımlanmıştır. Çalışmanın bulguları, annelerin çocuklarının taleplerini büyük ölçüde kabul ettiğini göstermektedir. Annelerin, çocuklarının liderliğini takip ederek etkileşim kurdukları, birlikte oyunlar oluşturdukları ve iş birliği içinde hareket ettikleri gözlemlenmiştir. Annelerin çocuklarının taleplerine karşı genel olarak olumlu ve kabul edici bir yaklaşım sergilediği, çocukların liderlik ettiği oyunlara uyum sağladıkları ve çocuklarıyla eşit düzeyde ilişki kurmaya özen gösterdikleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, annelerin çocuklarıyla kurdukları etkileşimlerde, çocukların sözlerini ve davranışlarını takip ederek zamanında verdikleri nötr ya da pozitif tepkilerin, çocukların uyumu ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ancak, ebeveynlerin olumsuz tepkileri, herhangi bir tepki göstermemeleri veya çocuğa uyumlanmayan ancak olumsuz olmayan tepkileri, çocukların uyumunu destekleyen etmenler olarak değerlendirilmemiştir.

Tablo 2

Annelerin Karşılıklılık Alanındaki Çocuklarının Taleplerine Karşılık Verdiği Durumlarda Onlarla Etkileşimlerine İlişkin Görüşleri

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
Karşılıklılık Alanında Sunulan Örnekler		
Oyun	30	Tabii ki erkek çocuğu olması sebebiyle çok hareketli oyunlardan hoşlanıyor. Kovalamaca, işte savaş çıkıyor, düşmanı kovalıyoruz. E bir canavar geliyor onu yakalamaya koymaya çalışıyoruz (K25/32/ÜNİ/E/52).
Anneyle etkileşim	17	Beraber oturup sohbet etmeyi, herhangi bir şey hakkında konuşmayı, soru sormayı, cevaplarını aramayı sever, ister (K15/28/YO/K/39).
Ev içi etkinlikler	14	Genelde mutfakta vakit geçiriyoruz. Mesela bu sabah patates kızartması istedi, patatesi ben soyayım dedi. Bir kesme aparatımız var, onunla doğruyor, kendi şekil veriyor (K68/32/ÜNİ/E/52)
Ev dışı aktiviteler	14	Sevdiği arkadaşları var. Anne onların evine gidelim oynamak için der (K35/49/L/K/49).
Eğitici etkinlikler	7	Her akşam yattığı zaman illa ki ben de onun yanına uzanayım, ona kitap okuyayım ister. “Hadi anne ben bu akşam şu kitabı seçeyim, sen bana kitap oku” der (K43/31/ÜNİ/E/76).
Toplam	82	
Karşılıklılık Alanındaki Ebeveynlik Uygulamaları		
Talebi kabul etme-talebe uyum	34	Yapmak istedikleri makul bir şeyse yapmaya çalışıyorum. Mesela ortalığın batmasını falan gözüm kestiği müddetçe isteklerine karşı gelmemeye çalışıyorum (K25/32/ÜNİ/E/52).
Çocuğun liderliğini takip etme	18	Oyunu genelde ona bırakıyorum. Çok gerekmedikçe veya o soru sormadıkça bir yönerge vermiyorum, ne yapmak istersin diyorum. Oyun oynamak isterse oyuncaklarını getiriyor (K21/32/YL/E/35).
Oyun kurma	10	Ben de kendi hayal dünyamı oyunun içine katıyorum. İşte bize onlar saldırdı, ineklerin karnı acıkmış falan diyorum. Ben de kafamda ne varsa onu kuruyorum (K25/32/ÜNİ/E/52).
Çocukla iş birliği kurma	7	Diyelim ki yumurta kırdım, yumurtayı karıştırma görevi veriyoruz. Salata yaparken yıkama görevi onundur. Süpürge tutuyorsam silmeyi o yapar (K34/31/YL/K/48).
Olumsuz karşılık verme	5	Aslında çocuğum daha çok babasıyla vakit geçirmek istiyor, çünkü babası daha sakın. Ben açıkçası daha çok bağıriyorum. Kendime kızıyorum bu noktada tabi (K48/32/L/K/45).
Oyuncu davranışlar	4	Ben de ona ayak uyduruyorum, onun seviyesine inmeye çalışıyorum, onun gibi saklambaç körebe oynayabiliyorum (K17/31/PhD/E/44).

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
Olumlu ve motive edici olma	4	Boyama yaparken dışarı taşırdığı için sinirlendiğinde kendimden örnek veriyorum. Ben de senin yaşındayken çok iyi yapamıyordum, önemli değil, çok güzel yapmışsın gibi (K49/34/ÜNİ/E/43).
Toplam	82	
Karşılıklılık Alanındaki Sosyalleştirme Hedefleri		
Annenin duygu ve düşünceleri ile ilgili	23	Benim için de onunla vakit geçirmek çok aşırı keyifli. Yani benim de ruhsal anlamda onunla oynamaya çok ihtiyacım var (K21/32/YL/E/35).
Çocuğun duyguları ile ilgili	23	Çocuğumun mutlu olmasını istiyorum. Tek sebebi bu (K67/35/ÜNİ/K/45).
Çocuğun olumlu özellikler geliştirmesi – Olumsuz özellikler geliştirmemesi ile ilgili	21	Bilinçli bir anne olmaya çalışıyorum. O ne kadar mutlu olursa, kendini ne kadar rahat ifade edebilirse bunları onunla sağlayabileceğimi düşünüyorum. Onunla geçirdiğim vaktin onu etkileyeceğini düşünüyorum. O yüzden de mümkün olduğunca onun taleplerini karşılamaya çalışıyorum (K33/33/ÜNİ/K/40).
Çocuğun değeri ve kendine dair fikirleri ile ilgili	13	Sevilmeye değer olduğunu hissetmesini istiyorum. Çünkü bunu ilk anne babada hissettiği zaman diğer insanlarla ilişkilerine yansıyor. Hunharca sevgi açlığı olmuyor diye düşündüğüm için böyle davranıyorum (K56/29/YL/E/38).
Anne-çocuk bağının gelişmesi ile ilgili	8	Anne-kız bağı oluyor aramızda. O bağı devamlılığını sağlamayı arzu ediyorum. Belki onun benimle paylaşmak istediği bazı şeyler olur, paylaşabilmesi için uygun ortam yaratmak istiyorum (K28/37/ÜNİ/K/53).
Toplam	88	
Ebeveynlik Uygulamalarının İşe Yararlılığı		
Uyum sağlama	10	Benimle bir şeyler yapınca huzursuzluğu azalıyor. Ev içindeki uyumu daha iyi oluyor. Yardım etmeye daha çok istekli gibi... "Tamam anne ben sana yardım ederim" gibi cevapları daha sık alıyorum. Daha uyumlu bir çocuk oluyor (K23/32/ÜNİ/K/65).
Mutlu olma	9	Dönüşü bana çok güzel oluyor, çünkü çocuğum o an çok mutlu oluyor (K55/30/L/E/52).
Olumlu özellikler geliştirme	9	Etkilerini görmeye başladığımı düşünüyorum. Kızım çok dışa dönük bir çocuk. Girdiği ortamda hiç çekinmeden kendini tanıtabiliyor, çok net kendini ifade edebiliyor. Ne istediğini, ne hissettiğini, o an ne yapmak istediğini çok rahat söylüyor. Herkesle çok rahat iletişim kuruyor (K33/33/ÜNİ/K/40).
Oyunla öğrenme	3	Trafik oyunu sürekli oynadığımız için trafik kurallarını öğreniyor. Şimdi mesela sarı ışıkta geçsem bile "ne yaptın?" diyen 4 yaşında bir oğlum var (K22/31/YL/E/46).
Toplam	31	

Not. f = frekans değeri.

Katılımcıların karşılıklılık alanında, çocuklarının taleplerine karşılık veremedikleri durumlarda onlarla nasıl etkileşim kurduklarına dair bulgular **Tablo 3**'te sunulmuştur. Annelerin çocuklarının isteklerine karşılık verememe nedenleri arasında ev ve mutfak işleriyle meşgul olmaları, yorgun olmaları, evde başka kardeşlerle ilgilenmek zorunda olmaları ve fiziksel ya da ruhsal olarak rahatsız hissetmeleri yer almaktadır. Bu tür durumlarda annelerin en sık başvurduğu yaklaşımlar arasında çocuktan çeşitli alternatifler arasından birini seçmesini istemek, çocukla anlaşma yapmak, karşılık verememe nedenini açıklamak, çocuğun oyalanmasını sağlamak ve çocukla iş birliği kurmak bulunmaktadır. Bulgular, annelerin büyük bir kısmının bu tür durumlarda çocuklarına açıklayıcı ve uzlaşmacı bir yaklaşım benimsediğini, ancak az sayıda annenin çocuklarına kızarak tepki verdiğini göstermektedir. Çocukların ise genellikle annelerinden karşılık alamadıkları bu durumları kabul ettikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 3

Annelerin Karşılıklılık Alanındaki Çocuklarının Taleplerine Karşılık Veremediği Durumlarda Onlarla Etkileşimlerine İlişkin Görüşleri

İçerik Kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
		Karşılık Verilemeyen Durumlara Sunulan Örnekler
Ev-mutfak işleri	16	Anneliğin vermiş olduğu bazı yükümlülükler var maalesef. İş-güç, yemek, bulaşık... Bazen bu şeylerden çocuğa fırsat kalmıyor (K46/30/ÜNi/K/69).
Yorgunluk	10	Hem çocuğum, hem ev işi, hem diğer taraf, bazen çok yorgun oluyorum (K42/31/YL/E/61).
Küçük kardeş	5	Kardeşi olduğu için şu an çok ilgilenemiyorum (K48/32/L/K/45).
Toplam	31	
		Karşılık Verilemeyen Durumlardaki Ebeveynlik Uygulamaları
Alternatif sunmak	18	"Ben şu anda meşgulüm. İstersen benim yanımda oynayabilirsin, istersen bana yardım edebilirsin, kendin babanla ya da tek başına oynayabilirsin" diye seçenekler sunuyorum (K21/32/YL/E/36).
Anlaşma yapmak	17	Şu an başka bir şey yap, ben işim bitince geleyim seninle istediğin oyunu oynayalım diye reddedebiliyorum (K21/32/YL/E/36).
Karşılık verememe nedenini açıklamak	15	Parka gitmiyoruz. Gitmek istiyor ama pandemiden dolayı gidilemeyeceğini anlatıyorum (K43/31/ÜNi/E/76). /
TV-telefon-tablet-atıştırmalık ile oyalamak	11	Doğrudan televizyon açmakla, çizgi film izlemekle sonlanıyor. Beni ancak o şekilde bırakıyor (K40/30/ÜNi/E/46).
İşbirliği kurmak	9	Yaptığım işe onu da dahil edip o şekilde ilerliyorum ki benimle öyle vakit geçirmiş olsun (K33/33/ÜNi/K/40). /
Kızmak	7	İşim acelelse ve yardım etmek istiyorsa, "bunu yapamazsın ya da şimdi olmaz" şeklinde kızarak tepki verebiliyorum. K28/37/ÜNi/K/53).
Toplam	77	
		Karşılık Verilemeyen Durumlarda Çocuğun Sergilediği Davranışlar
Kabul etme	20	Eğer ki teklifim ona mantıklı geliyorsa ve onu cezbeden bir fikirse tabii ki kabul ediyor (K15/28/YO/K/39).
Üzülme-ağlama	16	Küsüyor, kenara çekiliyor (K25/32/ÜNi/E/52).
Israr etme / ikna etmeye çalışma	13	"Ya lütfen gel. Sen yine mi yemek yapıyorsun, yine mi iş yapıyorsun?" diye bir kriz ortamı oluşuyor evde. Gelip beni çekiştiriyor (K41/40/ÜNi/K/57).
Öfke-bağırma	13	Çok hırçınlaşıyor, çok ağlıyor. İlla ki dediği olana kadar ilerletmeye çalışıyor yani (K47/44/L/K/40).
Toplam	62	

Not. f = frekans değeri.

Kontrol

Katılımcıların kontrol alanında çocukları ile anlaşmazlık yaşadıkları durumlarda nasıl etkileşim kurduklarına dair bulgular **Tablo 4**'te sunulmuştur. İçerik analizi bulguları, annelerin çocuklarıyla günlük yaşamda birçok farklı konuda anlaşmazlık yaşadıklarını ortaya koymuştur. Çocukların anne açısından makul görülmeyen istekleri, annelerinin taleplerine uyum sağlamamaları, yemek, uyku ve ekran süresi konularındaki anlaşmazlıklar ve kardeşler arasındaki çatışmalar en sık yaşanan anlaşmazlıklar arasında yer almaktadır. Elde edilen bulgular, annelerin kontrol alanında farklı ebeveynlik yaklaşımlarını görece benzer oranlarda kullandığını göstermektedir. Annelerin başvurduğu yöntemler arasında açıklama yapma, güç uygulama, kızma, çocuğun dikkatini dağıtma, çözüm odaklı olma, ödül ve ceza kullanma ve tehdit etme gibi stratejiler yer almaktadır. Bu ebeveynlik uygulamalarının bazıları pozitif ebeveynlik yaklaşımına

(örn., açıklama yapma, çözüm odaklı olma) bazıları ise negatif ebeveynlik yaklaşımına (örn., kızma, tehdit etme) örnek oluşturmaktadır. Bulgular, aynı annelerin farklı durumlarda veya aynı durumda ardışık olarak hem pozitif hem de negatif yaklaşımlar sergileyebildiğini de göstermektedir. Bir katılımcının çocuğunun çoraplarını giymeyi reddettiği durumdaki yaklaşımı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Biz ona mantıklı bir şekilde açıklamasını yapıyoruz. ‘Kızım burnun akacak, akmasını istemiyorsan çorap giymen gerekiyor.’ ‘Çoraplarını giy lütfen, şu anda ayakların çok üşüyor.’ Kendi ayaklarımızı gösteriyoruz işte bak çoraplarımız var. Artık böyle yarım saat geçiyor... En son hiç ikna edemiyorsak biz balkondan içeri geçiyoruz. O bizi ikna ediyor maalesef [...] Bağırduğumuz, sesimizi yükselttiğimiz anlar da oluyor. ‘XXX kaç kere söyleyeceğiz sana? Neden bu şekilde davranıyorsun?’ gibi sorabiliyoruz.” (K15/28/YO/K/39).

Tablo 4

Annelerin Kontrol Alanındaki Çocukları ile Etkileşimlerine İlişkin Görüşleri

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
Kontrol Alanında Sunulan Örnekler		
Annenin makul bulmadığı istekler	22	Mesela az önce balkonu yıkıyorum. Ben de gelmek istiyorum diyor. Annecim diyorum hava soğuk. Ben çoraplarımı çıkarmıştım. Ondan sonra annecim ben de geleceğim ben de yıkayacağım falan deyip duruyor işte. (K65/33/ÜNi/E/41).
Annenin taleplerine itiraz	21	Önceden topluyordum, şimdi kesinlikle gece toplamıyorum. Hadi kızım topla diyorum. Mesela hiç sevmez toplamayı, toplamıyor (K18/31/YO/K39).
Yemek ve uyku konuları	17	Bizim de en büyük problemimiz yemek konusu. Yemek konusunda anlaşamıyoruz. Yemeğin vakti konusunda anlaşamıyoruz. Yani erteleyebildiği kadar ertelemek istiyor. Sanırım en büyük anlaşmazlığımız bu (K25/32/ ÜNi /E/52).
Ekran süresi	9	Mesela, bazen mesela çok fazla telefon izlediğinde kızıyorum. Hani hem gözlerinin, hem kendinin zarar gördüğünü, ama o bana bağırrıy ve izlemek istediğini söylüyor (K19/31/L/K/71).
Kardeş kavgaları	8	Kardeşi onun elindeki oyuncuğu alıyor. Tabi XXX çok kızıyor onun elinden oyuncak aldığı için. Ondan sonra iste birbirleriyle itişiyorlar, kakışıyorlar. O onu ittiriyor falan, o onun saçına gidiyor falan. O onu ısırma çalışıyor (K36/36/YO/E/55).
Kıyafet seçimi	8	Hani mesela en çok zorlandığım sabır gösterme konusunda mesela 5 dakikan var çıkacaksın diyelim, yetişmen gerekiyor ama tutturur bunu giymeyeceğim, giydirmişsin tam takım bunu giymeyeceğim, imkânı yok bununla dışarı çıkmam diyor (K39/34/ÜNi /K/62).
Çocuğun uygunsuz davranışları	6	Tırnak yemesi var mesela. En barizi bu (K39/34/ ÜNi/K/62).
Toplam	91	
Kontrol Alanındaki Ebeveynlik Uygulamaları		
Açıklama yapmak	36	Ona defalarca anlattık. "Hani kızım bak burnun akacak daha yeni nezleydin Yine işte aynı şekilde olmak istemiyorsan çorap giymemiz gerekiyor (K15/29/YO/K/40).
Kızmak	22	Kızdığım zamanlarda oluyor. Evet. Kızıyorum. Kardeşi yeni doğduğunda biraz strese bağlı onu ittiğimi hatırlıyorum yani (K23/33/ÜNi/K/66).
Çocuğun dikkatini dağıtmak	21	Ondan sonra işte dikkatini çekmeye çalışıyorum o noktada çünkü bırakırsam gene başa sarıyor. Bak burada ne varmış diyerek bir şeyler yapmaya çalışıyorum, dikkatini dağıtmaya çalışıyorum (K17/31/PhD/E/45). /
Çözüm odaklı yaklaşmak	17	İstersen kumbarana biraz daha para atıp biriktirdikten sonra alabiliriz. Ya da dedim işte biraz daha bekleyebiliriz bunu almak için, hatta daha uygun fiyatlısını bulabiliriz dedim (K16/32/YL/E/41).
Ödül-ceza kullanmak	16	Ceza odasına gidebilirsin diyorum. Ceza odası da kendi odaları... ııı kesinlikle kapısına kitleme gibi bir şeyim yok, hırpalayarak çocuğu götürme gibi bir şeyim de yok. Ben genelde tepkisiz bir şekilde odasına götürmeye çalışıyorum, sana söylemiştim yapmaya devam ettiğin için biraz sakinleşmen lazım diyorum ve direkt götürüyorum (K49/35/ÜNi/E/43).

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
Güç kullanmak	15	Bir şey olur mu falan diye kızdığım oluyor yani hani, elini falan tuttuğum oluyor. Hani çünkü bazen böyle eliyle ayağıyla filan da şey yapıyor, öyle vurmaya falan çalışıyor (K24/36/ÜNİ/K/64).
Tehdit etmek	15	Oğlum yapma, oğlum yapma, mesela şey diyorum: “bak, bir daha yaparsan, o oyuncağını çöpe atacağım” diyorum (K17/31/PhD/E/45).
Kararlı bir duruş sergilemek	14	Ya bu noktada benim tavizim olmadığını öğrendi. Alıyorum şeyi, kabı, suyu döküyorum, kenara koyuyorum. “Tamam, XXX oyun bitti, başka bir şey oynayabilirsin” diyorum. Başladı ağlamaya, dedim “vermeyeceğim, çünkü ben sana kaç kere söyledim”, dedim. “Yapıyorsun”, dedim. Ondan sonra bu gitti içeri, 10 dakika sonra geri geldi. “Anne tamam söz verdim, bir daha yapmayacağım”, dedi. Ben de, “yok vermeyeceğim”, dedim. Zaten, kahvaltı hazırlamıştım, sofrayı kurmuştum, kahvaltıdan sonra oynarsın dedim (K17/31/PhD/E/45).
Çocukla empati kurmak	9	Çok da inatlaşmadım açıkçası onunla çünkü istedikleri şeyler makul, benim yapamayacağım tarzı uygulamalar değildi (K57/34/ÜNİ/E/39).
Psikolojik kontrol	9	Eğer böyle davranmaya devam edersen hem insanlar seninle arkadaş olmayı istemezler ya da işte ben de artık senin bu davranışlarından rahatsız oluyorum. Yeri geldiğinde bu tarz davranışların bende utanma duygusuna yol açıyor. Senin verdiğin bu tür tepkiler... Yalnız kalırsın, sürekli bu tarz tavırlar sergiliyorsan insanlar senin yanında kalmak istemezler (K30/34/PhD/K/69).
Çocuğa teslim olmak	8	Çaresiz ben kabulleniyorum (K42/31/YL/E/61).
İhtiyaç durumunda dışarıdan destek almak	5	Bazen eşimden destek istiyorum. Diyorum ki “şu an yapamam, yorgunum, açım ya da işte çok sinirlendim çok zorluyor sabrımı” gibi (K21/33/YL/E/36).
Toplam	187	
Kontrol Alanındaki Sosyalleştirme Hedefleri		
Çocuğun özerkliğini güçlendirmek	11	Kendi ayakları üstünde durabilen, tabiri caizse dişli, tuttuğunu koparan, yani kendini ezdirmeyecek bir karakteri olmasını çok istiyorum. Hani baskıyla bir şey yapmasını diye ben bunu yapıyorum (K26/33/ÜNİ/K/62).
Sınırları öğretmek	11	Yani her şey her zaman istediği gibi olamaz, olmamalı. Onu da anlamasını sağlamak için (K34/31/YL/K/49) /
Değer kazanımı	10	Yani çocuğumuza doğru davranışları göstermek. Yanlışla doğru arasındaki ayrımı fark etmesini, doğru yapmasını sağlamaya çalışmak (K41/41/ÜNİ/K/53).
Çocuğun değerli hissetmesi	6	Çünkü ben kendimi sonra çok kötü hissediyorum, kendimi onun yerine koyuyorum. Şey gibi böyle yani onu değersiz hissettirdiğimi düşünüyorum öyle bir şey yaparak. Yani kendini kötü hissetmesini istemiyorum (K16/32/YL/E/41).
Çocuğun duygusal süreçlerine destek	6	Mutlu olması. Hani ağlamasını istiyorum ya zaten, devamlı mutlu olsun. Hani üzüntülü bir çocuk, büyüklerimde de aynı şeyi yapıyorum. Ağlamak benim için bir yanlış gibi geliyor yani. Mutluluğu, hani ileriki hayatında da mesela hani benim evimde, hani benim şeyimde kanatlarımın altında, mutlu çocuk olarak büyüsünler istiyorum. Ondan yapmaya çalışıyorum (K47/44/YO/K/41).
Fiziksel ve psikolojik güvenlik	5	XXX'in kafası yarıldı gene böyle yatakta zıplarken. ... Zarar görmemeleri istiyorum, çünkü gerçekten şuarsuzca hareket ediyorlar. Hiç kendilerini sakınmıyorlar, oradan oraya oradan oraya. Benimkiler çok güldüğü zaman, çok kudurduğu zaman bronşları çok hassas... Biraz da XXX alerjik bir çocuk. Tozdan falan çok etkileniyor, yaparken birden çıkartmaya başlıyor. Kendisi de çok hırpalanıyor o şekilde ya da kronik farenjit var işte sesi kısık kalkıyor (K49/35/ÜNİ/E/43).
Toplam	49	
Ebeveynlik Uygulamalarının İşe Yararlılığı		
Uyum sağlama	20	İnsanlara yaklaşımı falan daha bir yumuşadı yani. Bir arkadaşı gelince birlikte zaman geçiriyorlar, gülüyorlar, oynuyorlar. Kapısını yüzüne çarpardı babaannesinin artık öyle yapmıyor yani (K32/35/ÜNİ/K/48).
Talebinde ısrar etme	18	Onu kesinlikle giymeyeceğim diye tutturuyor (K31/32/YL/K/23).
Neden-sonuç ilişkisi kurma	8	Mesela bir şey oluyor, ya şu anda aklıma gelmiyor ama, mesela bir şey oluyor. onu geçmişten hatırlıyor, çünkü onu yaparsak şu olabilir diye düşünmesini sağlamış oluyoruz bence (K15/29/YO/K/40).

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
Söylenenleri anladığını gösterme	6	XXX en başından beri, zaten küçüklüğünden beri hem konuşması ile kendini ifade edebilen bir çocuğu hem bir şey söylediğinizde anlattığınızı da algılayabilen bir çocuğu. Yani ben söylediğim zaman anlıyor (K30/34/PhD/K/69).
Anneyi model alma	4	Mesela böyle bir şey olunca, çocukta da o reaksiyonlar oluyor. Yani çocuk senin aynan. Sen çocuğa nasıl davranıyorsan, çocuk da o şekil gidiyor (K17/31/PhD/E/45).
Toplam	56	

Not. f = frekans değeri.

Rehberlik

Katılımcıların rehberlik alanında çocuklarıyla etkileşimlerine dair görüşleri **Tablo 5**'te sunulmuştur. İçerik analizi bulguları, annelerin çocuklarına en çok canlılar, doğa ve çevreye ilişkin değerler ile kişisel bakım ve temizlik konularında rehberlik ettiklerini göstermiştir. Ayrıca, bu çalışmada annelerin bilişsel öğretileri de sıklıkla vurguladıkları görülmüştür. Anneler, renkler, alfabe, yazı yazma, deyim ve atasözleri, yabancı dilde sözcükler gibi okur-yazarlık becerilerine dair konularda çocuklarına rehberlik ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, sayılar ve geometrik şekiller başta olmak üzere matematik becerileri konusunda da rehberlik ettikleri belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, annelerin çocuklarını okul öncesi dönemde akademik olarak destekleme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Anneler, rehberlik süreçlerinde kitap ve hikâye anlatımını öğrenimi kolaylaştırıcı bir araç olarak kullanma, günlük yaşam olaylarını öğretici fırsatlara çevirme, çocuklarının sorularına cevap verme, çocuklarının sosyal davranışları edinmesine rehberlik etme gibi stratejiler uygulamışlardır. Bunun yanı sıra, annelerin çocuklarıyla sohbet ederek ve işbirlikçi diyalog kurarak rehberlik ettikleri belirlenmiştir. Açıklama yapmak, örnek vermek, çocuğun anlayabileceği şekilde konuşmak ve geçmiş yaşantılar üzerinden rehberlik etmek, annelerin en sık başvurduğu yöntemler arasında yer almaktadır. Bulgular, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımında sıkça vurgulanan iskelet kurma-destek olma (scaffolding) stratejisinin de ebeveynlik uygulamalarında ortaya çıktığını göstermiştir. Anneler, çocuklarının öğrenmek istedikleri konulara duyarlılık gösterdiklerini, ilgi ve motivasyonlarını gözetenek rehberlik ettiklerini, çocuklarının konu hakkında bildiklerini anlamaya çalıştıklarını ve rehberlik süreçlerini bu çerçevede şekillendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bulgular ayrıca, çocukların olumlu sosyal davranışları öğrenme sürecinde deneyimleyerek ve yaşantılar yoluyla öğrendiklerini ortaya koymaktadır. Anneler, çocuklarına sosyal değerleri sadece didaktik açıklamalarla değil, günlük yaşam olayları içinde deneyimleyerek öğretmenin daha etkili olduğunu vurgulamışlardır.

Tablo 5

Annelerin Rehberlik Alanındaki Çocukları ile Etkileşimlerine İlişkin Görüşleri

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
		Rehberlik Alanında Sunulan Örnekler
Bilişsel öğretiler	24	Hani çift sayıları diyorum hani beraber sayalım 2-4-6-8-10 gibi. Ya da iste 1-20 kadar saydırma yaptırıyorum. Veya 10-20-30-40 diye hani onar onar saydırma yaptırıyorum (K43/31/ÜNi/E/76) /
Canlılar, doğa, çevre öğretileri	20	Yani işte mesela hayvanların büyüklüğünü küçüklüğünü hani nerede yaşadıklarını nasıl yaşadıklarını yani bu gibi şeyleri merak ediyor (K68/32/ÜNi/E/52).
Değerler öğretileri	20	Oğlum bunu yapmıyoruz çünkü yaşlılar bizden bunu ister. Ya da bunu yaparsak ya insanlar üzülür gibi genele yayarak, tüme yayarak sadece durum değerlendirmesi değil, hayata yorarak (K29/32/YO/E/60).
Kişisel bakım ve temizlik öğretileri	12	Diyelim ki işte tırnağını kesmemişiz içinde işte şey var biraz siyahlık olmuş falan annecim bak güzel gözüküyor. Bak benimkiler öyle değil çünkü işte temiz olmamız gerekir. E yani böyle biraz da olay kişi ya da böyle bir durum odaklı anlatıyoruz yani (K34/31/YL/K/48).

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
Beceri öğretileri	12	Pasta börek falan yaparken, işte bu eriyor bak mesela, bak buzdolabına girmeli, işte şimdi kızardı bak. Bu şekilde öğretiyorum (K23/33/ÜNi/K/65).
Toplam	70	
Rehberlik Alanındaki Ebeveynlik Uygulamaları		
Sohbet etme/İşbirlikçi diyalog kurma	47	Çünkü yapabileceğim şeyleri güzellekle hani genellikle güzel dil kullanarak öğretebilirsen öğretebilirsin. Çünkü diğer türlü ben bağırarak ya da kızarak hiçbir şey yaptırمام (K62/34/ÜNi/E/51).
Araç kullanma	36	Kitap alıyorum ona, kitaplardan bir şeyler kapıyor, daha çok böyle onlar tabi. Oradan bir şeyler kapıldığını düşünüyorum (K17/31/PhD/E/44).
Fırsatları değerlendirme	19	Hani böyle her anı değerlendirmeye çalışıyorum. Mesela en böyle basitinden, önümüzde bir şey varken, oğlum bak kaç tane var bundan mesela. Hemen böyle bir sayısın istiyorum (K17/31/PhD/E/44).
İskelet kurma/Destek olma (<i>Scaffolding</i>)	19	Mesela işte ben dökmeye başlıyorum, devamını veriyorum o tamamlıyor. Kendisi “anne bunu karıştırıcak mıyız?” dedi “tabii ki karıştırıcaksın” dedim, kaşığı verdim “bak buradan tutacaksın. Uzaktan karıştır ki elin yanmasın oğlum”. Kaşığı tutuşunu gösterdim devamını o getirdi yani. Biraz böyle başını başlıyor gibi oluyorum devamında da ne yapması gerektiğini gösteriyorum o devam ettiriyor (K26/32/ÜNi/E/62).
Toplam	121	
Rehberlik Alanındaki Sosyalleştirme Hedefleri		
Öğrenmesini sağlamak	30	Çünkü her sorusuna mümkün olduğunca cevap vermeye çalışıyorum hani. Neden neden diye sordukça sonuna kadar, cevap vermeye çalışıyorum ki öğrenebildiği şeyi öğrensin diye (K31/32/YL/K/37).
Olumlu duygulanım	21	Zamanı gelince onlar da bizden ayrılacaklar, inecekler. Benim amacım o yol arkadaşlığını en güzel şekilde geçirmek yani hani mutlu, kahkahalarla, sohbet ederek, işte olabildiğince mutlu bir şekilde geçirmek (K24/36/ÜNi/K/64).
Sosyo-duygusal gelişim	19	İsterim ki hani çocuğum bana bir şeyler sorarken cevabını alabilsin. Bu biraz da anne babasına güvenmesini de sağlar. İlerde başka bir sorunu olduğunda, bir bilinmezlik içine düştüğünde yine başvuracağı yer annesi babası olsun, onların bilgisine güvensin. Kendisini aydınlatacağını güven vereceğini bilsin (K25/32/ÜNi/E/52).
Akademik gelişim	9	Yani okula gittiğinde en azından hani yabancı kalmasın, ee yabancı kalmasın, bilsin bir aşinalık olsun amacım o. Aşına olsun hani bir anda bir zorluk sıkıntı çekmesin benim amacım o. Hem zamanımızı değerlendiriyoruz o arada bir şeyler öğrenmiş oluyor (K41/41/ÜNi/K/57).
Toplam	79	
Ebeveynlik Uygulamalarının İşe Yararlılığı		
Öğretinin kazandırılabilmesi	45	Mesela işte diyelim ki yani hani yolda giderken çöpü yere atmamalıydı dediğimde. ‘Evet ben de zaten giderken çöpü yere atmamıştım, bir gün gidiyordum yolda çöp görmüştüm’ falan kendince bir şeyler anlatabiliyorlar (K28/37/ÜNi/K/54).
Sosyo-duygusal gelişimi	11	Yani oğlum öğrenmeye açık bir çocuk böyle çok da hevesli. Böyle mutfak işlerini özellikle yaparken hem böyle başardığı için çok mutlu oluyor, yani ben onu takdir edersem (K58/37/ÜNi/E/46).
Öğretinin kazandırılma sürecinin devam etmesi	6	Onu içselleştirmiş olsaydı benim söylediklerimi kendi cümlesiymiş gibi çıkartırdı onu biliyorum. İşte ben erkeğim ama saçım uzun ya da erkeklerde saçını uzatabilir gibi. O bana öğretmeye kalkardı bunu. Ama hala birebir aynı cümle ile işte ben ablayım, prensesim, şuyum buyum gibi şeylerle geldi. Ha anlıyorum o tam oturmamış yine aynı şekilde bende birebir aynı tepkiyle onu içselleştirene kadar aynı tepkiyi veriyorum (K21/33/YL/E/36).
Toplam	62	

Not. f = frekans değeri.

Grup Katılımı

Katılımcıların grup katılımı alanında çocuklarıyla etkileşimlerine dair görüşleri **Tablo 6**'da sunulmuştur. İçerik analizi sonuçları, annelerin çocuklarıyla gerçekleştirdikleri rutin-ritüellerin, çocukların aile içi ve kültürel normları benimsemelerine yönelik yaşantılar içerdiğini göstermiştir. Katılımcıların verdikleri örneklerde, çocukların ebeveynleriyle birlikte belirli rutinleri ve ritüelleri yerine getirdiği ve bu süreçte aynı kültürün üyeleri olarak etkinlik gösterdikleri anlaşılmıştır. Bulgulara göre, anneler çocuklarına ifade biçimi, rutin davranışlar, giyim-kuşam ve ev işleri gibi konularda model olduklarını belirtmişlerdir. Ancak, bu tür model olma davranışlarının, rutin ve ritüel örneklerine kıyasla daha az sıklıkla dile getirildiği görülmüştür. Katılımcıların grup katılımı alanında çocuklarını ev işlerine dahil ettikleri, sorumluluk almalarını teşvik ettikleri ve ritüel aktarımına yönelik davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Özel günlerde evi süslemek, özel kıyafet almak gibi ritüel içeren davranışlar, ebeveynlerin grup katılımı alanında çocuklarına kazandırmaya çalıştıkları değerler arasında öne çıkmıştır. Özellikle dini bayramlardaki ritüellerin aktarımında, annelerin çocuklarına rehberlik ettikleri belirlenmiştir. Anneler, bayramlarda çocuklarına "el öpmeliyiz", "kolonya dökmeliyiz" veya "hâl hatır sormalıyız" gibi kültürel değerleri aktardıklarını ifade etmişlerdir. Ancak, çocukların bu davranışları yalnızca gözlem yoluyla öğrendiğini belirten annelerin sayısının oldukça az olduğu dikkat çekmiştir. Bunun yerine, ebeveynlerin sözlü rehberlik yoluyla bayramın anlamını ve kültürel önemini açıkladıkları görülmüştür. Bulgular ayrıca, annelerin çocuklarını olumsuz modellere ve rutinelere maruz kalmasını önlemek amacıyla çeşitli çevresel düzenlemeler yaptıklarını göstermiştir. Örneğin, çocuklarının ekran süresini sınırlandırarak, kendi davranışlarını kontrol ederek ve olumsuzlukların yaşandığı ortamlardan çocuklarını uzaklaştırarak düzenlemeler yaptıkları belirlenmiştir.

Tablo 6

Annelerin Grup Katılımı Alanında Çocukları ile Etkileşimlerine İlişkin Görüşleri

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
		Rutin – Ritüel Örnekleri
Rutinler	76	Çamaşır makinesine çamaşır atmama yardımcı oluyor. Her yaptığımda onu da çağırıyorum mutlaka, hadi bana yardım et diye. Rutin yani, normal ev rutinlerine onu da dâhil ediyoruz aslında (K22/31/YL/E/46).
Ritüeller (bayram, yılbaşı vs.)	40	Bayramlarda özel kıyafet giyeriz. Evde el öpmeye başlarız. Önce babasının sonra benim elimi öper. Sonra babaannemize gideriz, babaannemizi el öpmeye dahil ederiz. Sonra işte sabah kahvaltı faslı olur diğer aile üyeleri geldiğinde. Hani işte bugün bayram, bu yüzden böyle falan. Harçlık veririz, çocuklar sevin sin diye (K23/32/ÜNİ/K/65).
Toplam	116	
		Çocuğun Anneyi Model Aldığı Durumlara Örnekler
Konuşma biçimi, ifade, yaklaşım	14	Ben oğlum severken senin ağzını yerim diye severim. Mesela o da bana beni severken annem senin ağzını yerim diyerek seviyor, hani bu tarz söylemleri tabi ki taklit ediyor. İstemedenden de şey yaptığı oluyor. Mesela benim teşekkür ederim demem sürekli bir şeylere çok teşekkür ederim, sağ olun demem, oğlum bu şekilde konuşur (K29/32/YO/E/60).
Rutin ve ritüel sırasındaki davranışlar	8	Namaz kılarırken seccadesini seriyor, namaz kılıyor. Ya da mesela ben bir şey yaparken anneciğim ben abdest alıp namaz kılacağım falan diyor böyle (K32/34/ÜNİ/K/48).
Giyim, kuşam	5	Mesela ben diyorum ki işte bugün elbise giyeceğim. Sonra bakıyorum mesela pantolon giyinmişti anneciğim ben de elbisemi giyeceğim, işte ikimiz de beraber elbise giyelim. İşte atıyorum renk olarak seçiyor işte ikimiz de böyle siyah giyinelim falan (K32/34/ÜNİ/K/48).
Ev işleri	4	Ben ütü falan yaparken gelir bakardı, sonra şey dedi "anne benim ütü masam yok. Ütüm yok" falan diye. Ona ütü, ütü masası falan aldık. Mesela arada anne hani sen ütü yapıyorsun ya kıyafetleri ütülüyorsun ya, ben de şimdi ütü yapacağım deyip dolabından kıyafetlerin hepsini aldı. İşte tek tek ütüler, katlar onları (K62/34/ÜNİ/K/51).

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
Toplam	31	
Grup Katılımı Alanındaki Ebeveynlik Uygulamaları		
Ev işlerine dahil etme, sorumluluk almasını destekleme	24	Mesela bazen yemek yerken hadi toplayalım, herkes yediği tabağını ve bardağını kaldırsın tezgâhın üzerine. Mesela sofra hazırlarken ben hemen derim ki hadi siz de yattığınız odayı toparlayın (K55/30/L/E/52).
Ritüel aktarımına yönelik davranışlar sergileme	24	İşte bayram sabahı kızım kalkarken “bugün bayram haydi kalkalım” diyorum. İşte kahvaltı yapacağız, sonra elbiselerimizi giyeceğiz, işte ellerini öpeceğiz falan diye. (K62/34/ÜNi/K/51).
Alışkanlık kazandırmaya yönelik davranışlar	16	Ya bizim aile olarak sofraya hepimizin mutlaka oturması gerekiyor. Eşim işte görevinden dolayı her gün olmasa da akşam yemeğinde çocukların, hep beraber çocuklarla birlikte aile sofrası olması gerekiyor. Bu olmazsa olmaz zaten (K47/44/YO/K/40).
Kültürel değer aktarmaya yönelik davranışlar	7	Mesela ailece buluşmalarımızda önemli olduğunu, işte büyüklerin bizi özlediğini, onları zaman zaman ziyaret etmemiz gerektiğini, nasıl davranmamız gerektiğini falan bunları konuşuyoruz yani kendi aramızda onunla birlikte (K25/32/ÜNi/E/52).
Toplam	71	
Çocuğun Olumsuz Durumlara Maruz Kalmaması için Sergilenen Ebeveynlik Uygulamaları		
Ekran düzenlemeleri	19	TV'deki dizileri izletmiyorum, bizim evde dizi izlenmiyor hiç. Bizim evde TRT Çocuk açılıyor, TRT Belgesel açılıyor, başka hiçbir şey yok (K17/31/PhD/E/44).
Kendi davranışlarını düzenleme	14	Eşimle tartışmamaya özen gösteririz. Konuşacaksa ya da tartışacaksa çocukların duymamasını sağlarız (K62/34/ÜNi/K/51).
Çevreden gelebilecek olumsuzluklara dair önden yapılan düzenleme	11	Benim için çocuk yetiştirme şeklinde doğru olan insanlarla bir arada olmak çok önemli. Bunu çok özenle seçiyorum. Etrafımda çok hayran olduğum ablalarım var böyle. Diyorum ki gerçekten sen bu işi çok güzel yapıyorsun, ben senden çok şey öğreniyorum ve senin çocuğunla benim çocuğumun bir arada olmasını istiyorum deyip özel olarak görüştüğüm insanlar var. Ya da tam tersi belki kişi olarak çok seviyorum ama benim hayat görüşüme göre ya da benim tecrübelerime göre çocuğunu hiç güzel yetiştiremediğini düşündüğüm arkadaşlarımla da görüşmeyi direk kesiyorum. Çünkü çocuklar çok etkileniyorlar, bunu hissediyorum (K39/34/ÜNi/K/62).
Çocuğu olumsuzlukların yaşandığı ortamdan uzaklaştırma	5	(Eşyle tartışma yaşadığı anlardan bahsederken) Oğluma telefon verip yollamak. Hadi telefonu al içeriye git, ben geliyorum şimdi yanına falan diye telefonu vererek içeriye yolladığım oldu, uzaklaşsın diye (K29/32/YO/E/60).
Toplam	49	
Grup Katılımı Alanındaki Sosyalleştirme Hedefleri		
Çocuğun değerleri öğrenmesi	25	Hayatında yer yetsin istiyorum, ya dini, milli değerlerimiz, kültürümüz, vatan sevgisi, bayrak sevgisi, ülke sevgisi, Allah sevgisi, yani hepsi hayatında yer etsin istiyorum (K24/36/ÜNi/K/63).
Aile bağının gelişmesi	20	Babanın, annenin, kardeşin kıymetini, yerini bilsin. Onlarla birlikte zaman geçirmenin insan neler kattığını bilsin (K28/37/ÜNi/K/53).
Çocuğun keyifli, mutlu vakit geçirmesi ve hatırlaması	16	Yani dönüp baktığında çok mutlu bir çocukluk geçirdim, babamla sürekli şunu yapardım annemle bunu yapardım, böyle anmasını çok isterim. Bu yüzden yapmaya çalışıyorum, güzel hatırlasın çocukluğunu diye (K22/31/YL/E/46).
Çocuğun benlik gelişimi	12	Bizimle beraber gezsin, değişik şeyler görsün, tatsın, içinde kalmasın. Hatta hani biz küçükken tatil yapamazdık. Hani biz yapamazdık o bizle beraber yapsın görsün, farklı deneyimler elde etsin diye (K43/31/ÜNi/E/76)
Çocuğun alışkanlık kazanması	11	İşte kızım da kitap okuma alışkanlığı kazansın diye kitap okuyoruz (K18/30/YO/K/39).
Çocuğun olumsuzluklara maruz kalmaması	11	O kötü şeyleri ne kadar geç görsen o kadar iyi benim için. Hani olabildiğince bilmesin. Gerçekten böyle akli kesmeden ya da gerçekten bir şeyleri anlamadan onları görmesini istemiyorum (K26/32/ÜNi/E/62).

İçerik kategorileri	f	Katılımcı ifadeleri
Çocuğun özerklik kazanması	10	Başkalarına bağımlı olarak yaşamasınlar. Yani hayatlarında her döneminde kendi işlerini görebilsinler ve bunu bir alışkanlık haline getirebilsinler ki yansıtılsınlar (K30/34/PhD/K/69).
Toplam	105	
Ebeveynlik Uygulamalarının İşe Yararlılığı		
Rutin-ritüellere dahil olma	35	Babaannesini amcasını oğlum çok seviyor. Oraya gidilecekse de onlar gelince de öncesinden zaten çok heyecanlı oluyor ve plan yapıyor, işte babaannemle şunu yapacağım. Oyuncaklarını hazırlıyor vesaire. Ya da babaanneme ben bunu götüreceğim giderken, bu resmi ona göstereceğim gibi. Onda da her zaman muhabbetin içinde (K21/32/YL/E/36).
Ev işlerinde sorumluluk alma	14	Mesela evimizde kuşumuz var, onu gözlemliyor. Bugün yemi bitmiş suyu bitmiş mesela, hemen onları tazeliyor (K55/30/L/E/52).
Alışkanlık kazanma	12	Yatağa gittiğinde çok fazla uykusu gelmiş olsa dahi ama kitap okumadık onu söyler bana. Ve en azından bir kitap okuyup ondan sonra yatağa gider. O da rutinine çok bağlı. Bak bugün okumayabiliriz, çok uykun var, bugün çok yoruldu desem bile en azından bir kitap okuyarak gitmek ister (K21/32/YL/E/36)
Olumlu duygular yaşama	9	Çocuklarım da oradaki çocuklarla hep aynı yaş grubundan oldukları için çok hoşlarına gidiyor hani mutlu oluyorlar bir arada olmaktan (K41/40/ÜNİ/K/57).
Değerlere uygun davranış kazanımı	5	Farkında aslında, şu an bir bayram oldu desek ne yapması gerektiğini artık öğrendi (K25/32/ÜNİ/E/52).
Sosyal beceri kazanımı	5	Öğrendikleriyle kendini ifade edebiliyor. Hem büyükleriyle ortam kurabiliyor (K55/30/L/E/52).
Toplam	80	

Not. f = frekans değeri.

Tartışma

Bu çalışma, ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin farklı sosyalleştirme alanlarında nasıl şekillendiğini ve ebeveynlik uygulamalarının çocukların gelişim süreçleriyle nasıl ilişkilendiğini incelemeyi amaçlamıştır. Bulgular, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları etkileşimlerin belirli bağlamsal hedefler doğrultusunda farklılaştığını ve bu etkileşimlerin büyük ölçüde alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarına sosyal değerleri, normları ve duygu düzenleme stratejilerini kazandırırken yalnızca belirli bir yaklaşımı benimsemek yerine, duruma göre farklı stratejileri kullandıkları gözlemlenmiştir. Çalışmanın sonuçları, ebeveynlik uygulamalarının yalnızca çocukların gelişimsel ihtiyaçlarıyla değil, aynı zamanda kültürel ve çevresel faktörlerle de şekillendiğini ortaya koymaktadır. Aşağıda, farklı sosyalleştirme alanlarına ilişkin bulgular, alan yazındaki kuramsal çerçeve ile birlikte ele alınmaktadır.

Çalışmada, annelerin çocuklarının koruma ihtiyacı duyduğu durumları genellikle korku, üzüntü, tedirginlik gibi olumsuz duygularla ilişkilendirdiği görülmüştür. Bu duyguların en çok ebeveynlerden ayrılma, yabancılar, karanlık ve kabuslar gibi durumlarda ortaya çıktığı belirtilmiştir. Anneler, çocuklarının bu duygularıyla başa çıkmasına açıklamalar yaparak, empati kurarak ve fiziksel temas yoluyla yardımcı olmaktadır. Ayrıca, olumsuz duygulara karşı farklı duygu düzenleme stratejileri kullandıkları gözlemlenmiştir. Çalışmanın bulguları, koruma alanına ilişkin ebeveynlik uygulamalarının Bağlanma kuramı (Bowlby, 1982) temelinde şekillendiğini göstermektedir. Bağlanma kuramına göre, bebekler bağlanma figürüyle yakınlığı koruyan stratejiler geliştirerek duygularını düzenlemeyi öğrenirler. Bu doğrultuda, çocuklarda bağlanma sisteminin aktif hale geldiği ayrılma durumlarının anneler tarafından sıklıkla vurgulanması, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının temel savları ile tutarlıdır. Bulgular, çocukların korku ve kaygı duydukları durumların, literatürde yer alan korku ölçeklerinde belirtilen temalarla örtüştüğünü göstermektedir (Muris ve ark., 2003). Özellikle çocukların yabancılar, karanlık, hayvanlar ve kabuslar gibi yaygın korkulara sahip

olduğu daha önceki çalışmalarla da desteklenmektedir. Bununla birlikte, annelerin çocuklarını koruma alanında sıklıkla fiziksel temas yoluyla sakinleştirdiğini belirtmesi, evrimsel psikoloji perspektifinden değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Evrimsel açıdan bakıldığında, tehdit durumlarında birçok tür, güvenli bir bağlanma figürüne fiziksel olarak yakın durarak korunma ihtiyacı hisseder. Bakım verenler de bu korumayı sağlamak için evrimsel olarak şekillenmiştir (Grusec ve Davidov, 2010). Bu bulgu ayrıca, kültürel faktörlerin ebeveynlik davranışlarını nasıl etkilediğini göstermektedir. Bireyci ve toplulukçu kültürler arasında yapılan karşılaştırmalar, bireyci kültürlerde ebeveynliğin genellikle çocuğun özerkliğini desteklemeye yönelik olduğu, toplulukçu kültürlerde ise fiziksel yakınlığın ön planda olduğu ebeveynlik biçimlerinin baskın hale geldiğini ortaya koymaktadır (Feldman ve Masalha, 2010; Keller ve ark., 2009). Toplulukçu kültür özellikleri daha belirgin olan Türkiye kültüründe yürütülen bu çalışmada, annelerin fiziksel yakınlığa vurgu yapması da bu kültürel yapıyla tutarlılık göstermektedir (Jin ve ark., 2012; Keller ve ark., 2009).

Çalışma, karşılıklılık alanında çocukların annelerine en çok oyun oynama talebinde bulunduğunu ve annelerin bu talepleri genellikle kabul ettiğini ortaya koymuştur. Anneler, çocuklarının liderliğini izleyerek oyunlara katılmakta, onlarla eşit düzeyde ve olumlu bir etkileşim kurmaktadır. Pozitif ya da nötr tepkilerle çocuklarının davranışlarına uyum sağlamaları, çocukların uyumunu desteklemektedir. Buna karşılık, olumsuz ya da tepkisiz yaklaşımlar çocukların uyumuna katkı sağlamamaktadır. Çalışmanın bulguları, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımına göre karşılıklılık alanının ebeveyn-çocuk etkileşiminde önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Grusec ve Davidov, 2010). Karşılıklılık alanı, çocuğun stres yaşamadığı, ebeveyn ve çocuğun etkileşimde eşit partnerler olarak yer aldığı ve olumlu duygulanımın baskın olduğu durumları kapsayan bir bağlamdır. Bu doğrultuda, annelerin çocuklarının liderliğini takip ettiği ve etkileşimlerini çocuklarının taleplerine göre şekillendirdiği gözlemlenen bulgular, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının savları ile tutarlıdır. Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı, karşılıklılık alanında etkileşim kuran bireylerin birbirlerinin isteklerine karşılıklı olarak uyum gösterme eğiliminde olduğunu öne sürmektedir (Grusec, 2011). Bu çalışmada annelerin çocuklarının oyun taleplerini sıklıkla kabul etmesi, bu yaklaşımın temel savlarını desteklemektedir. Araştırmalar, iş birliğini teşvik eden ve nazik kontrol içeren ebeveynlik yaklaşımlarının, çocukların içten uyum becerilerini desteklediğini göstermektedir (Crockenberg ve Litman, 1990; Kochanska ve Aksan, 1995; Wood ve ark., 2017). Buna karşılık, sert disiplin yöntemlerinin çocukların iş birliğini ve sosyal uyumlarını olumsuz yönde etkileyebileceği belirtilmiştir. Bulgular, ebeveynlerin çocuklarının liderliğini takip etmesinin ve etkileşimde senkronizasyon sağlamalarının, çocukların sosyal uyum becerileri ile ilişkili olduğunu gösteren önceki araştırmalarla da örtüşmektedir (Rocissano ve ark., 1987). Benzer şekilde, çocuğun nötr ya da pozitif davranışlarına verilen zamanında ve uyumlu tepkilerin, çocuğun uyum gelişimini desteklediği bulunmuştur (Schueler ve Prinz, 2013). Ancak, ebeveynlerin olumsuz tepkileri veya ilgisiz kalmalarının çocukların sosyal uyumunu doğrudan destekleyici olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgular, çocukların içten uyum becerilerinin gelişiminde, karşılıklılık alanında gerçekleşen etkileşimlerin kalitesinin kritik bir rol oynadığına işaret etmektedir. İçerik analizi sonuçları, karşılıklılık alanına dair ebeveynlik uygulamalarının hem alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu hem de çocukların bu alandaki ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik etkili ebeveynlik stratejilerine örnek teşkil ettiğini göstermektedir.

Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımına göre, çocuklar ebeveynleriyle kurdukları karşılıklılık ilişkisini devam ettirme eğilimindedir (Grusec ve Davidov, 2010). Bu bağlamda, çocukların taleplerinin ebeveynleri uygun olduğunda karşılanacağına dair güven duymaları, onların da annelerinden karşılık alamadıkları durumlarda uyumlu tepkiler vermelerine katkı sağlayabilir. Bu güveni geliştirmeyen çocukların ise taleplerine karşılık alamadıklarında üzülme, ağlama, öfkelenme, bağırma veya ısrar etme gibi tepkiler sergileyebilecekleri ifade edilebilir. Önceki araştırmalar da ebeveynlerin açıklayıcı ve anlaşmaya dayalı yaklaşımlarının çocukların durumu kabullenme ve iş birliği yapma eğilimlerini artırdığını ortaya koymuştur (Kochanska ve

Aksan, 1995). Buna karşılık, ebeveynlerin öfkeli veya ilgisiz tepkiler vermesinin, çocukların daha yoğun duygusal tepkiler geliştirmesiyle ilişkili olduğu bildirilmiştir (Schueler ve Prinz, 2013). Bu bağlamda, çalışmada gözlemlenen ebeveynlik yaklaşımlarının büyük ölçüde çocukların uyumlu tepkilerini destekleyen yöntemler içerdiği ve ebeveynlerin çocuklarına neden karşılık veremediklerini açıklamalarının çocukların olumsuz duygusal tepkilerini azaltmaya yardımcı olabileceği söylenebilir.

Çalışma, kontrol alanında annelerin çocuklarıyla özellikle istekler, yemek, uyku, ekran süresi ve kardeş çatışmaları gibi konularda sıkça anlaşmazlık yaşadığını ortaya koymuştur. Anneler bu durumlarda hem pozitif (örn., açıklama yapma, çözüm odaklı olma vb.) hem de negatif (örn., kızma, tehdit etme vb.) ebeveynlik stratejileri kullanmaktadır. Aynı annenin, farklı zamanlarda ya da aynı durumda ardışık olarak pozitif ve negatif ebeveynlik stratejilerini sergileyebildiği görülmüştür. Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımına göre, kontrol alanında orta düzeyde güç kullanımı ile çocuğun davranışının neden uygun olmadığına dair açıklama yapılmasının birlikte kullanılması etkili ebeveynliğin göstergesi olarak kabul edilmektedir (Grusec ve Davidov, 2010). Hafif düzeyde güç kullanımı çocuğun dikkatini çekerken, ebeveynin sunduğu açıklamalar da çocuğun sosyal normları öğrenmesini sağlar. Ancak, bu çalışmada annelerin kontrol alanında açıklama yapma, güç uygulama, kızma, çocuğun dikkatini dağıtma, çözüm odaklı olma, ödül ve ceza kullanma ve tehdit etme gibi farklı ebeveynlik stratejilerini benzer oranlarda kullandıkları görülmüştür. Bu bulgu, ebeveynlerin disiplin süreçlerinde tutarlı ve tek bir yöntem yerine, duruma bağlı olarak farklı stratejileri tercih ettiklerini göstermektedir. Özellikle, annelerin başlangıçta açıklama yaparak çocuklarını ikna etmeye çalıştıkları, ancak taleplerinin dikkate alınmadığı durumlarda daha sert yaklaşımlara (örn., bağırma, tehdit etme) yöneldikleri gözlemlenmiştir. Önceki araştırmalar, ebeveynlerin tutarlı bir disiplin yöntemi uygulamalarının, çocukların kuralları daha iyi içselleştirmesine katkı sağladığını göstermektedir (Grusec, 2011; Kochanska ve Aksan, 1995). Ancak, pozitif ve negatif disiplin yöntemlerinin sıklıkla iç içe geçmesi, çocukların ebeveynlerin beklentilerini öngörmesini zorlaştırabilir ve disiplinin etkisini azaltabilir (Davidov ve Grusec, 2006). Bulgular, kontrol alanında pozitif ve negatif ebeveynlik uygulamalarının birbirine yakın frekansta görülmesinin, annelerin zaman zaman aynı durumda bu iki yöntemi ardışık olarak kullandıklarını gösterdiğini düşündürmektedir. Nitekim, çocukların istenmeyen davranışlarını değiştirmek amacıyla ebeveynlerin açıklama yaparak başladıkları disiplin sürecinde, çocukların tepkisine bağlı olarak daha baskıcı yöntemlere yöneldikleri görülmektedir. Bu durum, çocukların ebeveynlerinin sınırlarını nasıl algıladığı ve kurallara nasıl tepki verdiği açısından önemli bir nokta olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak, bu çalışma kontrol alanında ebeveynlik stratejilerinin dinamik ve bağlamsal olduğunu, ebeveynlerin disiplin süreçlerinde hem açıklayıcı hem de otoriter yaklaşımları farklı zamanlarda kullanabildiğini göstermektedir. Disiplin süreçlerinde tutarlılığın ve olumlu disiplin yöntemlerinin öne çıkarılması, çocukların kuralları içselleştirme sürecine katkı sağlayabilir.

Çalışmada, annelerin çocuklarına en çok canlılar, doğa, çevre, kişisel bakım ve temizlik gibi konularda rehberlik ettiği belirlenmiştir. Ayrıca, okur-yazarlık ve matematik becerileri gibi akademik alanlarda da rehberlik yapmaktadırlar. Anneler, çocuklarına rehberlik ederken kitap okuma, hikâye anlatma ve sosyal davranışları öğretme gibi stratejiler kullanmaktadır. Ayrıca, anneler çocuklarının öğrenme süreçlerini destekleyici ve işbirlikçi diyaloglar kurarak ve çocukların ilgi ve motivasyonlarını gözeterik rehberlik etmektedir. Ayrıca, çalışmada anneler çocukların sosyal değerleri, günlük yaşamda deneyimleyerek öğrenmelerinin daha etkili olduğunu vurgulamışlardır. Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımına göre, rehberlik alanında başarılı bir sosyalleştirme, çocuğun yakınsak gelişim alanı içinde desteklenmesiyle gerçekleşir. Vygotsky'nin (1987) ortaya koyduğu bu kavrama göre, çocuk bağımsız olarak gerçekleştiremediği bir beceriyi, daha deneyimli birinin rehberliğiyle öğrenebilir. Bu nedenle, rehberlik alanında etkili ebeveynlik, çocuğun yaşına, gelişim düzeyine ve ilgisine uygun bir yapı sağlama, bilgilendirme, strateji önerme ve yapıcı geri bildirim verme süreçlerini içermektedir (Grusec ve Davidov, 2010). Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı, rehberlik

alanında genellikle çocukların değerler kazanımına odaklandığını belirtmektedir (Grusec ve Davidov, 2010). Ancak, bu çalışmanın bulguları, annelerin çocuklarıyla rehberlik süreçlerinde genellikle bilişsel öğretileri vurguladıklarını göstermiştir. Önceki araştırmalar da ebeveynlerin çocuklarının akademik gelişim sürecine olan katkılarının son yıllarda arttığını göstermektedir (Schmidt ve ark., 2020). Özellikle pandemi döneminde yapılan araştırmalar, ebeveynlerin okur-yazarlık etkinliklerine daha fazla ağırlık verdiğini ortaya koymuştur (Stites ve ark., 2021). Bu doğrultuda, annelerin bilişsel öğretileri sıklıkla vurgulamaları, pandemi nedeniyle çocukların eğitimde yaşadığı kayıpları telafi etme veya çocuklarını okula hazırlama çabalarıyla ilişkili olabilir.

Ayrıca, bu çalışmada annelerin rehberlik süreçlerinde iskelet kurma-destek olma (scaffolding) stratejisini benimsedikleri gözlemlenmiştir. Wood ve arkadaşlarının (1976) belirttiği gibi, iskelet kurma, çocuğun kendi başına gerçekleştiremediği bir beceriyi, yetişkin rehberliği ile öğrenmesini sağlayan önemli bir stratejidir. Annelerin çocuklarının ilgi ve motivasyonlarını gözetenek rehberlik etmeleri, çocukların aktif öğrenme sürecine katılımını destekleyen etkili bir ebeveynlik yaklaşımı olarak değerlendirilebilir. Son olarak, anneler çocukların sosyal değerleri öğrenme sürecinde yaşantısal öğrenmeyi vurgulamışlardır. Anneler, değer aktarımında yalnızca nasihat vermenin veya didaktik açıklamalar yapmanın yeterli olmadığını, bunun yerine çocukların bu değerleri deneyimleyerek öğrenmelerinin daha etkili olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının savlarıyla uyumludur, çünkü çocuklar genellikle sosyal değerleri etkileşim yoluyla öğrenirler (Grusec ve Davidov, 2007). Sonuç olarak, bu çalışma rehberlik alanında ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları etkileşimlerin hem alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının temel ilkeleriyle hem de çocukların öğrenme süreçlerini destekleyen pedagojik yaklaşımlarla tutarlı olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın bulguları annelerin çocuklarıyla paylaştıkları gündelik ritüellerin, küçük yaşta aile içi ve kültürel değerleri içselleştirmelerine önemli katkı sağladığını göstermiştir. Çocukların; giyim-kuşamdan ev işlerine, bayram adetlerine kadar pek çok davranışı annelerinin hem örnek olarak hem de sözlü yönlendirmesiyle öğrendikleri görülmüştür. Özel günlerde ev süsleme, bayramda el öpme veya hâl hatır sorma gibi ritüeller, aile bağlarını güçlendiren ve kültürel aktarımı destekleyen önemli adımlar olarak öne çıkmıştır. Anneler yalnızca olumlu modeller sunmakla kalmayıp, ekran süresi sınırlaması ve ortam düzenlemeleriyle çocuklarını olumsuz etkilere karşı korumaya da özen göstermektedir. Bu sayede, hem değerlerin hem de sorumluluk duygusunun yaşamın içine yedirilerek çocuklara aktarıldığı anlaşılmaktadır. Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımına göre, grup katılımı alanında etkili ebeveynlik uygulamaları, çocuğa aktarılmak istenen davranış ve değerlerin grup içinde nasıl sergilendiğini gözlemlemesi için fırsatlar sunmayı ve çocuğun rutin-ritüellere katılımını teşvik etmeyi içermektedir (Grusec ve Davidov, 2010). Çalışmanın bulguları da bu kuramsal çerçeveye tutarlıdır. Bulgular, ebeveynlerin çocuklarına grup katılımı alanında kültürel değerleri aktarırken en çok rutin-ritüelleri kullandığını göstermiştir. Önceki araştırmalar da kültürel normların öğrenilmesinde aile içi rutin-ritüellerin önemli bir yer tuttuğunu vurgulamaktadır (Fiese ve ark., 2002). Çalışmada annelerin çocuklarına grup normlarını ve aile geleneklerini aktarmak için özel günlerde belirli ritüeller gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. Bu, çocukların bir kültürün parçası olduklarını hissetmelerine ve kültürel kimliklerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir.

Bununla birlikte, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımında grup katılımı alanında ebeveynin çocuk için bir model olduğuna dair yapılan vurgu, çalışmanın içerik analizinde düşük sıklıkta dile getirilmiştir. Model olma davranışının ebeveynlerin zihninde daha az belirgin olması veya model olmanın doğası gereği daha pasif bir süreç olması, bu bulgunun olası nedenleri arasında değerlendirilebilir. Önceki çalışmalar, çocukların aile içi sosyal normları öğrenme sürecinde yalnızca gözlemle değil, aktif rehberlik ve açıklamalar yoluyla da öğrendiğini göstermektedir (Rogoff ve ark., 2015). Çalışmanın bulguları da bu savı desteklemekte ve ebeveynlerin çocuklarına değerleri doğrudan açıklamalar yaparak aktardıklarını göstermektedir. Bulgular ayrıca, grup katılımı alanında rehberlik ve model olma süreçlerinin birbirini tamamlayıcı olduğunu göster-

mektedir. Anneler, çocuklarına kültürel değerleri aktarmada yalnızca model olmanın yeterli olmadığını, bunun yerine sözlü rehberlik yapmanın daha etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgu, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının rehberlik ve grup katılımı alanlarının birbirini destekleyici süreçler olduğunu öne süren görüşleriyle örtüşmektedir (Grusec ve Davidov, 2010). Son olarak, ebeveynlerin çocuklarını olumsuz modellere ve rutinlere maruz kalmaktan korumak amacıyla çevresel düzenlemeler yaptığı gözlemlenmiştir. Bu bulgu, çocuğun sosyal çevresinin ebeveyn tarafından düzenlenmesinin, grup normlarının içselleştirilmesinde önemli bir rol oynadığını ortaya koyan çalışmalarla uyumludur (Harris, 1995). Genel olarak, bu çalışma ebeveynlerin çocuklarına grup katılımı alanında sosyal normları ve kültürel değerleri aktarırken ritüeller, rutinler ve rehberlik stratejilerini bir arada kullandıklarını göstermektedir. Bulgular, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının grup katılımı alanına dair temel savlarını desteklemekte ve çocukların grup içindeki sosyal rollerini öğrenme sürecine dair yeni açılımlar sunmaktadır.

Bu çalışmada yarı-yapılandırılmış görüşmenin tümdengelimli içerik analizi ile alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının savlarının büyük ölçüde örtüştüğü göze çarpmaktadır. İlk olarak, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımında öne sürüldüğü gibi farklı sosyalleştirme alanlarına dair örneklerin, ebeveynlik yaklaşımlarının ve bu yaklaşımları şekillendiren motivasyonların niteliksel olarak birbirinden farklı özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Örneğin, koruma alanına dair örneklerde annelerin çocuklarının zorlayıcı duygularını düzenlemelerine yardımcı olmaları ön plandayken, karşılıklık alanında annelerin çocuklarıyla kurdukları uyumu ve iş birliğini içeren ilişkileri vurgulanmıştır. Buna karşın, görüşmelerde alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımında görece daha az vurgulanan etkileşim örnekleri dile getirilmiştir. Örneğin, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının savları rehberlik alanında çoğunlukla çocukların değerler kazanımlarına vurgu yapmaktadır (Grusec ve Hastings, 2015). Ancak, bu çalışmada, annelerin, belki pandemi döneminin getirdiği koşullara bir uyumlanma olarak, çocuklarına sıklıkla bilişsel öğretiler (örn., okuryazarlık becerileri, matematik becerileri vb.) konusunda rehberlik ettikleri ortaya konmuştur. Son olarak, içerik analizi bulguları bazı etkileşim örneklerinin farklı sosyalleştirme alanlarına dair özellikleri birbiriyle etkileşimli olarak içerdiğini göstermiştir. Örneğin, grup katılımı alanında değerleri/uygun davranışları aktarma ve model olmaya ek olarak rehberliğin de sıklıkla kullanıldığı ifade edilebilir. Bu bulgu rehberlik alanına dair ebeveynlik uygulamalarının değerlerin/uygun davranışların aktarılması açısından grup katılımı alanını tamamlayıcı olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgu, ayrıca, Rogoff'un (2014) "gözlemlemek ve dahil olmak" (*observing and pitching in*) olarak kavramsallaştırdığı, çocukların toplumun bir katılımıcısı olma sürecinin açık bir öğretimi içerebileceği görüşünü destekler niteliktedir.

Çalışmanın Güçlü Yönleri, Sınırlılıklar ve Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler

Bu çalışmanın birçok güçlü yönü bulunmaktadır ve ilgili alan yazına önemli katkılar sunmaktadır. İlk olarak, bu çalışma alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımını temel alan ve ebeveyn-çocuk etkileşimlerini detaylı bir şekilde inceleyen ilk nitel araştırmalardan biridir. Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının kuramsal bilgileri, bu çalışmada gerçekleştirilen içerik analizi aracılığıyla günlük yaşam bağlamında incelenmiş ve daha derinlemesine anlaşılması sağlanmıştır. İkinci olarak, çalışmanın bulguları, ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin sosyalleştirme alanlarına göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Anneler tarafından her bir sosyalleştirme alanında dile getirilen ebeveynlik davranışları, sosyalleştirme hedefleri ve ebeveynlik uygulamalarının çocuklar üzerindeki etkileri birbirinden niteliksel olarak farklıdır. Bu doğrultuda, çalışma alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının temel savları ile tutarlı bulgular ortaya koymuştur. Üçüncü olarak, bu çalışmada tümdengelimli içerik analizi kullanılarak, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının vurguladığı ebeveynlik uygulamalarına ek olarak, görece daha az ele alınan etkileşim biçimleri de belirlenmiştir. Bu bulgu, yaklaşımın kapsamını genişletmeye ve ebeveynlik uygulamalarına dair daha detaylı bir çerçeve sunmaya olanak tanımaktadır. Genel olarak, bu çalışma ebeveyn-çocuk ilişkilerini; ebeveynlik

davranışları, bu davranışlarla ulaşılmak istenen hedefler ve bu davranışlar sonucunda gözlemlenen çocuk çıktıkları açısından annelerin bakış açısıyla ele alan özgün bir nitel araştırma olarak öne çıkmaktadır. Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının savlarını desteklemekle birlikte, bu yaklaşıma görece daha az yer verilen etkileşim örüntülerini de ortaya koyarak alan yazına yeni bir perspektif kazandırmaktadır.

Bununla birlikte, çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, bu çalışmaya yalnızca annelerin dâhil edilmesi önemli bir sınırlılık olarak değerlendirilmektedir. Babaların farklı sosyalleştirme alanlarında çocuklarıyla etkileşimlerine dair veri toplanmamıştır. Her ne kadar yakın zamanda yapılan meta-analiz çalışmaları, anne ve babaların ebeveynlik pratiklerinin çoğunlukla benzerlik gösterdiğini vurgulasa da araştırmalar annelerin babalara kıyasla çocuklarına daha fazla duyarlılık gösterdiğini (Deneault ve ark., 2022) ve annelerin aşırı korumacı davranışlarının çocuklar üzerinde daha fazla olumsuz etkiye yol açabileceğini (Manuele ve ark., 2023) göstermektedir. Ayrıca, babaların çocuk yetiştirmedeki rolünün son yıllarda artış gösterdiği (Livingston ve Parker, 2011) ve babaların ebeveynlik uygulamalarının annelerden bağımsız olarak çocukların gelişimi üzerinde etkili olduğu (Paquette ve ark., 2013) göz önüne alındığında, gelecekteki çalışmaların babaları da kapsamı önemli bir gereklilik olarak görülmektedir. İkinci olarak, çalışmaya katılan annelerin eğitim seviyesinin görece yüksek olduğu ifade edilebilir. Çalışmanın çevrimiçi yürütülmesi, eğitim düzeyi yüksek bireylerin katılımını artırmış olabilir. Gelecek araştırmalarda, düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerin de örnekleme dâhil edilmesi, ebeveynlik uygulamalarına dair daha çeşitli ve kapsamlı veriler sağlayacaktır. Son olarak, sosyalleştirme alanlarına dair etkileşim örnekleri, ebeveynlik uygulamaları ve bu uygulamaların sonuçlarına ilişkin tümdengelimli içerik analizi bulguları, annelerin eğitim düzeyi ya da çocukların cinsiyeti açısından ele alınmamıştır. Günlük yaşamda ebeveyn-çocuk ilişkilerinin bu değişkenler doğrultusunda nasıl şekillendiğini inceleyen gelecek çalışmalar, alana daha bütüncül bir bakış açısı kazandırabilir.

Özetle, bu çalışma alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımının kuramsal çerçevesini nitel verilerle destekleyerek, ebeveyn-çocuk ilişkilerine dair kapsamlı bulgular sunmaktadır. Elde edilen sonuçlar, kuramsal savları desteklemekle birlikte, alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımında görece daha az vurgulanan ebeveynlik davranışlarını da ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, çalışma ebeveynlik uygulamalarının günlük yaşamdaki yansımalarına dair daha derinlemesine bir anlayış geliştirerek, alan yazına önemli katkılar sağlamaktadır.

Teşekkür Bu çalışma, birinci yazarın doktora tezinin bir bölümünden ve aynı zamanda Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenen 120K153 nolu projenin bir parçasından oluşmaktadır. Katkılarından dolayı Tuğba Güler Ertit'e ve çalışmamıza katılım gösteren tüm annelere teşekkürlerimizi sunarız.

Etik Kurul Onayı Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 25.07.2019 tarihinde onay alınmıştır. Karar numarası: 11/16.
Bilgilendirilmiş Onam Çalışmaya katılan tüm katılımcılardan gönüllü olur alınmıştır.
Hakem Değerlendirmesi Dış bağımsız.

Yazar Katkısı Fikir – D.S.A., C.A.A.; Tasarım – C.A.A., D.S.A.; Veri Toplama – D.S.A., C.A.A., İ.M.O., F.Y., Z.B.Y.; Veri Analizi/ Yorumlama – D.S.A., C.A.A., İ.M.O., F.Y., Z.B.Y.; Yazım – D.S.A., C.A.A., İ.M.O., F.Y., Z.B.Y.; Eleştirel İnceleme – D.S.A., C.A.A., İ.M.O., F.Y., Z.B.Y.; Son onay ve sorumluluk – D.S.A., C.A.A., İ.M.O., F.Y., Z.B.Y.

Çıkar Çatışması Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek Bu çalışma "Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu" (TÜBİTAK, Program kodu: 1001, Proje no: 120K153) tarafından desteklenmiştir.

Acknowledgements This study consists of a section of the first author's doctoral dissertation and is also part of Project 120K153, supported by the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK). We would like to thank Tuğba Güler Ertit for her contributions and all the mothers who participated in our study.

Ethics Committee Approval Approval was received from the Ankara University Ethics Committee on July 25, 2019. Decision number: 11/16.

Informed Consent	Informed consent was obtained from all participants for the study.
Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	Conception/Design of Study- D.S.A., C.A.A.; Data Acquisition- C.A.A., D.S.A.; Data Analysis/Interpretation- D.S.A., C.A.A., İ.M.O., F.Y., Z.B.Y.; Drafting Manuscript- D.S.A., C.A.A., İ.M.O., F.Y., Z.B.Y.; Critical Revision of Manuscript- D.S.A., C.A.A., İ.M.O., F.Y., Z.B.Y.; Final Approval and Accountability- D.S.A., C.A.A., İ.M.O., F.Y., Z.B.Y.
Conflict of Interest	The authors have no conflict of interest to declare.
Grant Support	This work was supported by the "Scientific and Technological Research Council of Türkiye" (TÜBİTAK, Program code: 1001, Project no: 120K153).

Yazar Bilgileri
Author Details

Cansu Alsancak-Akbulut (Dr.)

¹ Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

 0000-0002-6739-4505

Dilek Sarıtaş-Atalar (Prof. Dr.)

¹ Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

 0000-0002-7323-7987 dsaritas@ankara.edu.tr

İrem Metin-Orta (Doç. Dr.)

² Atılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

 0000-0001-9253-9158

Feyzanur Yön

³ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

 0000-0003-3511-2224

Zeynep Betül Yenen

³ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

 0000-0001-9657-5316

Kaynakça | References

- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75(1) 43–88.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4(1) 1–103.
- Baumrind, D. (2012). Differentiating between confrontive and coercive kinds of parental power-assertive disciplinary practices. *Human Development*, 55(1) 35–51.
- Bornstein, M. H. (2012). Parenting and child development: Infancy through adolescence. *Child Development*, 83(1), 8–20. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01613.x>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and prospect. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664–678. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1982.tb01456.x>
- Crockenberg, S. ve Litman, C. (1990). Autonomy as competence in 2-year-olds: Maternal correlates of child defiance, compliance, and self-assertion. *Developmental Psychology*, 26(6), 961–971.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Davidov, M. (2013). The socialization of self-regulation from a domains perspective. G. Seebaß, M. Schmitz ve P. Gollwitzer (Ed.), *Acting intentionally and its limits: Individuals, groups, institutions: Interdisciplinary approaches* içinde (s. 193–223). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110284461>
- Davidov, M. (2013). The socialization of self-regulation from a domains perspective. G. Seebaß, M. Schmitz ve P. M. Gollwitzer (Ed.), *Acting intentionally and its limits: Individuals, groups, institutions* içinde (s. 223–244). De Gruyter.
- Davidov, M. ve Grusec, J. E. (2006). Multiple pathways to compliance: Mothers' willingness to cooperate and knowledge of their children's reactions to discipline. *Journal of Family Psychology*, 20, 705–708.

- Deneault, A. A., Cabrera, N. J. ve Bureau, J. F. (2022). A meta-analysis on observed paternal and maternal sensitivity. *Child Development*, 93(6), 1631-1648.
- Denham, S. A., Workman, E., Cole, P. M., Weissbrod, C., Kendziora, K. T. ve Zahn-Waxler, C. (2000). Prediction of externalizing behavior problems from early to middlechildhood: The role of parental socialization and emotion expression. *Development and Psychopathology*, 12, 23-45.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A. ve Spinrad, T. L. (2006). Prosocial development. N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology* içinde (s. 646-718). John Wiley & Sons
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L. ve Morris, A. S. (2002). Regulation, resiliency, and quality of social functioning. *Self and Identity*, 1(2), 121-128.
- Elo, S. ve Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-15. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Fabes, R. A., Eisenberg, N., Karbon, M., Troyer, D. ve Switzer, G. (1994). The relations of children's emotion regulation to their vicarious emotional responses and comforting behaviors. *Child Development*, 65, 1678-1693.
- Feldman, R. ve Masalha, S. (2010). Parent-child and triadic antecedents of children's social competence: Cultural specificity, shared process. *Developmental Psychology*, 46(2), 455-467. <https://doi.org/10.1037/a0017415>
- Ferretti, L. K. ve Bub, K. L. (2014). The influence of family routines on the resilience of low- income preschoolers. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(3), 168-180.
- Gauvain, M. (2005). Scaffolding in socialization. *New Ideas in Psychology*, 23(3), 129-139. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2006.05.004>
- Gottman, J. M., Katz, L. F. ve Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10(3), 243-268. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.10.3.243>
- Grusec, J. E. (2006). The socialization of social competence: Relating parenting styles and practices to children's socialization outcomes. J. E. Grusec ve P. D. Hastings (Ed.), *Handbook of socialization: Theory and research* içinde (s. 547-565). The Guilford Press.
- Grusec J. E. (2011). Socialization processes in the family: Social and emotional development. *Annual Review of Psychology*, 62, 243-269. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.121208.131650>
- Grusec, J. (2019). *Principles of effective parenting: How socialization works*. Guilford Publications.
- Grusec, J. E. (2017). A domains-of-socialization perspective on children's social development. N. Budwig, E. Turiel ve P. D. Zelazo (Ed.), *New perspectives on human development* içinde (s. 165-181). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316282755.011>
- Grusec, J. E. ve Hastings, P. D. (Ed.). (2015). *Handbook of socialization: Theory and research* (2nd ed.). The Guilford Press.
- Grusec, J. E. ve Davidov, M. (2007). Socialization in the family: The roles of parents. J. E. Grusec ve P. D. Hastings (Ed.), *Handbook of socialization: Theory and research* içinde (s. 284-308). The Guilford Press.
- Grusec, J. E. ve Davidov, M. (2010). Integrating different perspectives on socialization theory and research: A domain-specific approach. *Child Development*, 81(3), 687-709. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01426.x>
- Grusec, J. E. ve Goodnow, J. J. (1994). Impact of parental discipline methods on the child's internalization of values: A reconceptualization of current points of view. *Developmental Psychology*, 30(1), 4-19.
- Grusec, J. E. ve Lytton, H. (1988). Socialization and the family. N. Eisenberg (Ed.), *Social, emotional, and personality development* içinde (3. basım, s. 161-212). Wiley.
- Grusec, J. E., Goodnow, J. J. ve Kuczynski, L. (2000). New directions in analyses of parenting contributions to children's acquisition of values. *Child Development*, 71(1), 205-211. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00135>
- Hammond, S. I. ve Carpendale, J. I. (2015). Helping children help: The relation between maternal scaffolding and children's early help. *Social Development*, 24(2), 367-383.
- Harris, J. R. (1995). Where is the child's environment? A group socialization theory of development. *Psychological Review*, 102(3), 458-489. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.102.3.458>
- Hastings, P. D., Miller, J. G., Kahle, S. ve Zahn-Waxler, C. (2014). The neurobiological bases of empathic concern for others. M. Killen ve J. Smetana (Ed.), *Handbook of moral development* içinde (2. basım, s. 41-434). Psychology Press.
- Hoffman, M. L. (1970). Conscience, personality, and socialization techniques. *Human Development*, 13, 2, 90-126.
- Huberman, A. M. ve Miles, M. B. (1994). Data management and analysis methods. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Ed.), *Handbook of qualitative research* içinde (s. 428-444). Sage Publications, Inc.
- Im-Bolter, N., Anam, M. ve Cohen, N. J. (2015). Mother-child synchrony and child problem behavior. *Journal of Child and Family Studies*, 24(7), 1876-1885.

- Jin, M. K., Jacobvitz, D., Hazen, N. ve Jung, S. H. (2012). Maternal sensitivity and infant attachment security in Korea: Cross-cultural validation of the strange situation. *Attachment & Human Development*, 14(1), 33–44. <https://doi.org/10.1080/14616734.2012.636656>.
- Keller, H., Borke, J., Staufienbiel, T., Yovsi, R. D., Abels, M., Papaligoura, Z., Jensen, H., Lohaus, A., Chaudhary, N., Wingshan, L., ve Su, Y., (2009). Distal and proximal parenting as alternative parenting strategies during infants' early months of life: A cross-cultural study. *International Journal of Behavioral Development*, 33(5), 412–420. <https://doi.org/10.1177/0165025409338441>
- Kochanska, G. ve Aksan, N. (2006). Children's conscience and self-regulation. *Journal of Personality*, 74, 1587–1617.
- Koo, T. K. ve Li, M. Y. (2016). A guideline of selecting and reporting intraclass correlation coefficients for reliability research. *Journal of Chiropractic Medicine*, 15(2), 155–163. <https://doi.org/10.1016/j.jcm.2016.02.012>
- Livingston, G., ve Parker, K. (2011, June 15). *A tale of two fathers: More are active, but more are absent*. Pew Research Center. Erişim adresi <https://www.pewresearch.org/social-trends/2011/06/15/a-tale-of-two-fathers/>
- Manuele, S. J., Yap, M. B. H., Lin, S. C., Pozzi, E. ve Whittle, S. (2023). Associations between paternal versus maternal parenting behaviors and child and adolescent internalizing problems: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, Article 102339. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2023.102339>
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* içinde (s. 1–101). Wiley.
- Mattanah, J. F. (2005). Authoritative parenting and the encouragement of children's autonomy. P. A. Cowan, C. P. Cowan, J. C. Ablow, V. K. Johnson ve J. R. Measelle (Ed.), *The family context of parenting in children's adaptation to elementary school* içinde (s. 119–138). Erlbaum.
- Mulvaney, M. K., McCartney, K., Bub, K. L. ve Marshall, N. L. (2006). Determinants of dyadic scaffolding and cognitive outcomes in first graders. *Parenting: Science and Practice*, 6(4), 297–320. https://doi.org/10.1207/s15327922par0604_2
- Muris, P., Meesters, C. ve van den Berg, F. (2003). The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12(1), 1–8. <https://doi.org/10.1007/s00787-003-0298-2>
- Paquette, D., Coyl-Shepherd, D. D. ve Newland, L. A. (2013). Fathers and development: New areas for exploration. *Early Child Development and Care*, 183(6), 735–745. <https://doi.org/10.1080/03004430.2012.723438>
- Rocissano, L., Slade, A. ve Lynch, V. (1987) Dyadic synchrony and toddler compliance. *Developmental Psychology*, 23, 698–704.
- Rogoff, B., Moore, L. C. Correa-Chavez ve Dexter, A.L. (2015). Children develop cultural repertoires through engaging in everyday routines and practices. *Handbook of Socialization: Theory and Research*, 2, 472–498.
- Sarıtaş-Atalar, D., Alsancak-Akbulut, C., Metin-Orta, İ., Yenen, Z. ve Yon, F. (2023). *Alan özelinde sosyalleştirme yaklaşımı çerçevesinde etkili ebeveynlik ve eelışimsel çocuk çıktıları arasındaki ilişki* (Tamamlanmış proje- 120K153), TÜBİTAK.
- Schmidt, S. C., Anedda, B., Burchartz, A., Eichsteller, A., Kolb, S., Nigg, C., Niessner, C., Oriwol, D., Worth, A., ve Woll, A. (2020). Physical activity and screen time of children and adolescents before and during the COVID-19 lockdown in Germany: A natural experiment. *Scientific Reports*, 10(1), 1–12. <https://doi.org/10.1038/s41598-020-78438-4>
- Schueler, C. M. ve Prinz, R. J. (2013). The role of caregiver contingent responsiveness in promoting compliance in young children. *Child Psychiatry & Human Development*, 44(3), 370–381.
- Spagnola, M. ve Fiese, B. H. (2007). Family routines and rituals: A context for development in the lives of young children. *Infants & Young Children*, 20(4), 284–299. <https://doi:10.1097/01.IYC.0000290352.32170.5a>
- Stites, M. L., Sonneschein, S. ve Galczyk, S. H. (2021). Preschool parents' views of distance learning during COVID-19. *Early Education and Development*, 32(7), 923–939. <https://doi.org/10.1080/10409289.2021.1930936>
- Sun, J. ve Rao, N. (2012). Scaffolding preschool children's problem solving: A comparison between Chinese mothers and teachers across multiple tasks. *Journal of Early Childhood Research*, 10(3), 246–266. <https://doi.org/10.1177/1476718X11415578>
- Taylor, Z. E., Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Eggum, N. D. ve Sulik, M. J. (2013). The relations of ego-resiliency and emotion socialization to the development of empathy and prosocial behavior across early childhood. *Emotion*, 13, 822–831.
- Vinik, J., Johnston, M., Grusec, J. E. ve Farrell, R. (2013). Understanding the learning of values using a domains-of-socialization framework. *Journal of Moral Education*, 42(4), 475–493.
- Vygotsky, L. S. (1987). Thinking and speech. *The collected works of LS Vygotsky*, 1, 39–285.
- Wood, D., Bruner, J. S. ve Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 17(2), 89–100. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x>
- Wood, L. E., Grau, J. M., Smith, E. N., Duran, P. A. ve Castellanos, P. (2017). The influence of cultural orientation on associations between Puerto Rican adolescent mothers' parenting and toddler compliance and defiance. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 23(2), 300–309.
- Xing, X., Wang, M. ve Wang, Z. (2018). Parental corporal punishment in relation to children's executive function and externalizing behavior problems in China. *Social Neuroscience*, 13(2), 184–189. <https://doi.org/10.1080/17470919.2016.1258009>

Ek | Appendix

Sosyalleştirme Alanı Özelinde Ebeveyn Görüşmesi Soruları

Karşılıklılık Alanına İlişkin Sorular

1. Öncelikle, çocuğunuzun sizinle bir şeyler yapmak istediği ve sizin de onun isteklerini yapılabilir, uygun bulduğunuz şeyler neler oluyor, onu öğrenmek isterim.
2. Siz çocuğunuzun bu taleplerine nasıl karşılık verirsiniz? / Çocuğunuzun sizden bu gibi istekleri olduğunda genellikle/çoğunlukla nasıl davranırsınız? Neler yaparsınız?
3. Çocuğunuzun sizden taleplerine bu şekillerde karşılık veriyor olmanızın çocuğunuz üzerindeki etkileri/ çocuğunuza katkıları neler oluyor? Bu konuda gözlemlerinizi neler?
4. Çocuğunuz size bu gibi taleplerle geldiğinde konuştuğumuz şekillerde davranmanızın/böyle davranmayı tercih etmenizin sebebi neler olur genelde? Böyle davranmayı tercih ediyor olmanızın altında yatan sebepler sizin için neler oluyor?
5. Onunla olan bu oyunlarınız/etkileşimleriniz sizin için nasıl geçiyor? Bu gibi durumlarda siz kendinizi nasıl hissediyorsunuz?
6. Çocuğunuz bu gibi isteklerine her zaman karşılık verebiliyor musunuz? Karşılık veremediğiniz durumlar nasıl oluyor?
 - Çocuğunuz ne yapar bu durumda?
 - Sizce neden böyle bir tepki gösterir?

Koruma Alanına İlişkin Sorular

1. Bazen de _____'un bir sıkıntı hissettiği, tedirgin olduğu, kendini güvende hissetmediğini düşündüğünüz durumlar da olabilir. Bunlar neler oluyor sizde?
2. Neler olmuştu?
 - Nasıl anlarsınız _____'in çekindiğini/korktuğunu? / _____ nasıl tepki verir çekindiğinde/korktuğunda?
 - Siz ne yaparsınız o bu şekilde çekindiğinde/korktuğunda?
 - Bahsettiğimiz bu etkileşimleriniz genellikle nasıl sonlanır? /
3. Sizce bu yaklaşımlarınızın çocuğunuzla ilgili sonuçları/çocuğunuz üzerindeki etkileri neler oluyor? Gözlemlerinizi neler? / Sizce bu ve benzeri durumlarda yaptıklarınız _____'e nasıl fayda/katkı sağlıyor? Bu şekilde davranmanızda çocuk açısından beklediğiniz bir fayda var mı? Bunlar neler?
4. Peki, bahsettiğimiz durumlarda neden bu şekillerde karşılık vermeyi tercih edersiniz? / Böyle davranmanızın sebebi neler olur genelde?
5. Bu gibi durumlarda siz kendinizi nasıl hissediyorsunuz?
6. Çocuğunuzun korktuğu/çekindiği bu durumları şu şekillerde ele aldığınızı konuştuk. Peki, bu durumları her zaman bu şekillerde ele alabiliyor musunuz? / Bu durumları bu konuştuklarımızdan farklı şekillerde ele aldığınız olur mu?

Kontrol Alanına İlişkin Sorular

1. Bazen de _____ ile yaşadığınız anlaşmazlıklarınız olabilir. Siz _____'den bir şekilde davranmasını beklerken o farklı bir şekilde davranabilir. Ya da sizin onaylamadığınız bir davranışı olabilir. Bunlar neler oluyor?

2. Bu gibi durumlarda genellikle/çoğunlukla nasıl davranırsınız? Neler yaparsınız? --
 - <disiplin yöntemi> nasıl uygularsınız? Çocuğunuza neler söylersiniz?
 - Bu ve benzeri/ bu gibi durumlarda (*annenin örneklerini özetleyiniz*) etkileşiminiz nasıl sonlanıyor?
3. _____ ile yaptıklarınızın sizce çocuk açısından nasıl sonuçları oluyor? Bununla ilgili gözlemleriniz neler? / Sizce bu ve benzeri durumlarda yaptıklarınız _____'e nasıl fayda/katkı sağlıyor? / Bu şekilde davranmanızda çocuk açısından beklediğiniz bir fayda var mı? Bunlar neler?
4. Peki, bu durumlara bahsettiğimiz şekillerde yaklaşmayı / ele almayı tercih etmenizin sebepleri neler? / Böyle davranmanız sebebi neler olur genelde?
5. Bu gibi durumlarda siz kendinizi nasıl hissediyorsunuz?
6. Çocuğunuzla olan anlaşmazlıkları (*Annenin kelimelerini kullanmaya özen gösteriniz.*) şu şekillerde ele aldığınızı konuştuk. Her zaman bu şekillerde davranabiliyor musunuz? / _____ ile anlaşmazlıklarınızı bu bahsettiklerimizden farklı şekillerde ele aldığınız olur mu?

Rehberlik Alanına İlişkin Sorular

1. Bazen de _____'in bir şeyleri öğrenmesi için fırsat olarak kullandığınız anlar olabilir. Böyle onun bir şeyler öğrenmesini sağladığınız, ona rehber olduğunuz, bunun için fırsatları kullandığınız zamanlar oluyor mu? Neler oluyor?
2. Genellikle/çoğunlukla bu gibi durumlarda nasıl davranırsınız? / Bu durumları fırsat olarak nasıl kullanırsınız? (*detaylı sorgulama yapınız*)
 - Neler söylersiniz çocuğa?
3. _____ ile yaptıklarınızın sizce çocuk açısından nasıl sonuçları oluyor? / Sizce yaptıklarınızın _____ üzerinde etkileri nasıl oluyor? / Sizce bu ve benzeri durumlarda yaptıklarınız _____'e nasıl fayda/katkı sağlıyor? Bu şekilde davranmanızda çocuk açısından beklediğiniz bir fayda var mı? Bunlar neler?
4. Peki, _____'a bir şeyleri bu şekilde öğretmeyi/öğrenmesini sağlamayı seçmenizin/tercih etmenizin altında yatan sebepler neler oluyor sizin için? / Böyle davranmanızın sebepleri neler olur genelde?
5. Bu gibi durumlarda siz kendinizi nasıl hissediyorsunuz?
6. Çocuğunuzun sizden bir şeyler öğrendiği bu durumları şu şekillerde ele aldığınızı konuştuk. Peki, her zaman bu şekillerde davranabiliyor musunuz? Bu öğrenme anlarını farklı şekillerde ele aldığınız olur mu?

Grup Katılımı Alanına İlişkin Sorular

1. Peki, bazen de gündelik hayatınızda ailece düzenli olarak, ya da _____ ile sizin düzenli olarak yapmaya çalıştığınız ve _____'in da dâhil olmasını istediğiniz bazı rutinleriniz olabilir. Bunlar neler olur sizde?
2. Bu rutinleri hayatınıza yerleştirmiş ve _____'ı da dahil ediyor olmanızın altındaki motivasyon ne sizin için? / Bu şekillerde rutinlerinizin olmasının nedenlerini öğrenmek isterim.
 - Bu motivasyonu gerçekleştirmek için neler yapıyorsunuz? Nasıl davranıyorsunuz?
3. Bazen de daha kültürel ya da geleneksel aktiviteler olabilir yine ailece yaptığınız ve çocuğunuzun da dâhil olmasını istediğiniz. Bunlar neler olur sizde?
4. Bu geleneksel etkinlikleriniz hayatınıza yerleştirmiş ve _____'ı da dahil ediyor olmanızın altındaki motivasyon ne sizin için? / Bu geleneksel etkinliklerinizi (*özetleyiniz*) hayatınıza yerleştirmenizin ve _____'ı da dahil ediyor olmanızın nedenlerinin sizin açınızdan neler olduğunu da öğrenmek isterim.
5. Bu motivasyonu gerçekleştirmek için neler yapıyorsunuz? Nasıl davranıyorsunuz?

6. _____ ile yaptıklarınızın sizce _____ ile ilgili nasıl sonuçları oluyor? / Çocuğunuz üzerinde nasıl etkileri oluyor? Bu konuda gözlemleriniz neler?
/ Sizce bu ve benzeri durumlarda yaptıklarınız _____'e nasıl fayda/katkı sağlıyor ya da sağlayacak? Bu şekilde davranmanızda çocuk açısından beklediğiniz bir fayda var mı? Bunlar neler?
7. Bir başka öğrenmek istediğim konu da şu. Günlük hayatınızda _____'in sizi izlediğini, gözlemlediğini ya da ona model olduğunuzu fark ettiğiniz zamanlar olur mu? Neler olur?
 - Siz ebeveynliğinizi buna göre şekillendiriyor musunuz?
8. Peki, _____'in gözlemlediği, gördüğü bir şeyden olumlu ya da olumsuz şekilde etkilendiğini düşündüğünüz zamanlar oldu mu yakınlarda? Neler oldu?
9. Peki, _____'in olumsuz durumlara maruz kalmaması/ durumlarla karşılaşmaması için neler yapıyorsunuz?
10. _____ ile yaptıklarınızın sizce _____ ile ilgili nasıl sonuçları oluyor ya da olacak? / Çocuğunuz üzerinde nasıl etkileri oluyor ya da olacak?/ Sizce bu ve benzeri durumlarda yaptıklarınız _____'e nasıl fayda/katkı sağlıyor ya da sağlayacak? Bu şekilde davranmanızda çocuk açısından beklediğiniz bir fayda var mı? Bunlar neler?